

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ
ΤΗΣ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑΣ**

**SPEECH-LANGUAGE THERAPISTS' KNOWLEDGE ON THE LEVELS OF
PHONOLOGICAL AWARENESS**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

Παρασκευοπούλου Ελένη-Άννα
Σκουντή Ευαγγελία

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ:

Μίχου Αιμιλία PhD

ΠΑΤΡΑ 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαια	Σελίδα
1.1 Περίληψη.....	3
1.2 Περίληψη στα αγγλικά.....	4
1.3 Ορολογία-ΛέξειςΚλειδιά	5
1.4 Εισαγωγή.....	7
1.5 Σκοπός της έρευνας.....	14
1.6 Ερευνητικές υποθέσεις και ερευνητικά ερωτήματα.....	15
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	
2.1 Τι είναι η γλώσσα.....	16
2.2 Η δομή της γλώσσας.....	17
2.3 Ορισμοί.....	20
3.1 Ορισμός της φωνολογίας και φωνητικής.....	24
3.2 Στάδια φωνολογικής εξέλιξης	26
4.1 Ορισμοί για τη φωνολογική ενημερότητα.....	29
4.2 Μέθοδοι αξιολόγησης και εξάσκησης του επιγλωσσικού επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας.....	32
4.3 Μέθοδοι αξιολόγησης και εξάσκησης του μεταγλωσσικού επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας.....	33
4.4 Η σημασία αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας.....	34
4.5 Η σημασία θεραπείας της φωνολογικής ενημερότητας.....	36
Μεθοδολογία	
5.1 Συμμετέχοντες και κριτήρια.....	39
5.2 Περιγραφή ερωτηματολογίου.....	39
5.3 Πιλοτική χορήγηση μέσω ερωτηματολογίου.....	40
5.4 Δεοντολογικά ζητήματα της έρευνας.....	41
5.5 Μέθοδος διανομής και ανάλυσης.....	41
Αποτελέσματα	
6.1 Δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων.....	42
6.2 Γνώση των λογοθεραπευτών σχετικά με τη φωνολογική ενημερότητα...	46
7 Συμπεράσματα- Συζήτηση.....	66
Βιβλιογραφία.....	71

Κεφάλαιο 1.1 -Περίληψη

Η φωνολογική ενημερότητα ή φωνολογική επίγνωση (phonological awareness) ορίζεται ως η ικανότητα του ατόμου να αναλύει τις προφορικές λέξεις στα φωνημικά δομικά τους στοιχεία και να μπορεί να τα αναλύει και να τα συνθέτει (Πόρποδας, Κ. 2002).

Στόχος της έρευνας ήταν να αξιολογηθούν οι γνώσεις των επαγγελματιών λογοθεραπευτών/ λογοπαθολόγων για τη φωνολογική ενημερότητα και τα επίπεδα της.

Η έρευνα διεξήχθη μέσω ενός ερωτηματολογίου που περιλαμβάνει θεωρητικές ερωτήσεις σχετικά με τη φωνολογική ενημερότητα και τα επίπεδα της, ερωτήσεις σχετικά με την αξιολόγηση και την εξάσκηση των δεξιοτήτων της φωνολογικής ενημερότητας. Το ερωτηματολόγιο κοινοποιήθηκε στην διαδικτυακή πλατφόρμα Survey monkey και στη συνέχεια στάλθηκε στα ηλεκτρονικά ταχυδρομεία (e-mails) των λογοθεραπευτών ο σύνδεσμος (link)του ερωτηματολογίου. Μέσω των απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο από τους συμμετέχοντες, αποσαφηνίστηκε το επίπεδο γνώσεων των επαγγελματιών λογοθεραπευτών για τη φωνολογική ενημερότητα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας φανέρωσαν ότι οι επαγγελματίες λογοθεραπευτές κατέχουν τις απαραίτητες γνώσεις τόσο για τα επίπεδα της φωνολογικής ενημερότητας όσο και για τις μεθόδους αξιολόγησης και εξάσκησης τους.

Κεφάλαιο 1.2 -Abstract

Phonological awareness is defined as the person's ability allowing the analysis of spoken words into their structural features as well as synthesizing the words structural features (Porpodas, K. 2002).

The purpose of this study was to examine the knowledge of speech-therapists /pathologists on phonological awareness and the sublevels.

The study was conducted via an online questionnaire that included questions on the theoretical basis of phonological awareness and sublevels, together with questions on assessment and training of phonological awareness. The questionnaire was delivered on the "Survey monkey" platform and the corresponding link was sent to speech language therapists. The analysis of the answers to the questionnaire showed the extent of knowledge of speech language therapists on phonological awareness and sub-levels.

The findings of the survey showed that speech language therapists have extensive knowledge on the theoretical background of phonological awareness as well as the assessment and training of phonological awareness skills.

Κεφάλαιο 1.3- Ορολογία- Λέξεις Κλειδιά

Παρακάτω, παρατίθενται οι ορισμοί ειδικών εννοιών κατά τον Πόρποδα Κ. (2002) που αναφέρονται στην πτυχιακή εργασία τόσο στο θεωρητικό μέρος όσο και στο ερευνητικό μέρος και το ερωτηματολόγιο.

1. Φωνολογική ενημερότητα: Ο Πόρποδας, Κ. (1989, 2002) ορίζει ως γλωσσική ενημερότητα την ικανότητα του μαθητή να αναλύει τις προφορικές λέξεις στα φωνημικά δομικά τους στοιχεία και να μπορεί να τα αναλύει και να τα συνθέτει.

2. Επιγλωσσικό επίπεδο: Το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας σχετίζεται με την οργάνωση της φωνολογικής δομής της γλώσσας, η οποία δεν είναι ακόμα σαφής (Πόρποδας, 2002). Σύμφωνα με τους Gombert(1992) και Seymour&Duncan (2001), ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αξιολόγησης και εξάσκησης στο επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας είναι το τεστ διάκρισης του διαφορετικού, το τεστ διάκρισης της ομοιότητας ή διαφοράς μεταξύ των προφορικών λέξεων και το τεστ επισήμανσης της ομοιοκαταληξίας.

3. Το τεστ διάκρισης του διαφορετικού ή τεστ ηχητικής ταξινόμησης: Αυτό το τεστ αποτελείται από ακολουθίες τριών- τεσσάρων λέξεων , οι οποίες έχουν ένα κοινό φωνολογικό τμήμα εκτός από μία. Αυτό το φωνολογικό τμήμα μπορεί να είναι ένα μόρφημα, μία συλλαβή , τμήμα , φώνημα στην αρχή ή στο τέλος μίας λέξης. Επιπλέον , στη σειρά των τριών ή τεσσάρων λέξεων , η θέση της διαφορετικής λέξης μπορεί να διαφέρει.

4. Το τεστ απόφασης για την ομοιότητα ή διαφορά των λέξεων: Το τεστ αποτελείται από ζευγάρια προφορικών λέξεων τα οποία παρουσιάζονται προφορικά στο παιδί και έπειτα ζητείται από το παιδί να αποφασίσει αν οι λέξεις που άκουσε έχουν φωνολογική ομοιότητα ή όχι . Η φωνολογική ομοιότητα των λέξεων μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τις απαιτήσεις του τεστ

και να βρίσκεται στο συλλαβικό, στο αρχικό ή τελικό τμήμα ή στο φωνημικό επίπεδο.

5. Το τεστ επισήμανσης της ομοιοκαταληξίας: Το τεστ επισήμανσης της ομοιοκαταληξίας έχει ως στόχο να διαπιστωθεί αν τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν την ομοιοκαταληξία. Στο τεστ αυτό παρουσιάζεται προφορικά μία λέξη στο παιδί όπως η λέξη /ρόδα/ και στη συνέχεια παρουσιάζονται προφορικά δύο λέξεις ακόμα και το παιδί πρέπει να επισημάνει τη λέξη που ομοιοκαταληκτεί με τη λέξη που άκουσε αρχικά (δηλαδή τη λέξη /ρόδα/).

6. Μεταγλωσσικό επίπεδο: Το μεταγλωσσικό επίπεδο αναφέρεται στην οργάνωση της φωνολογικής δομής της γλώσσας, η οποία είναι σαφής και τα στοιχεία της μπορούν να αναλυθούν (Πόρποδας,2002) . Αυτό το επίπεδο σχετίζεται με την ικανότητα του παιδιού να διαχωρίζει, να απομονώνει, να χειρίζεται, να συνθέτει και να αρθρώνει τα φωνολογικά τμήματα της λέξης, κυρίως στο επίπεδο του φωνήματος ή/και της συλλαβής .

7. Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής κατάτμησης : Στο τεστ συλλαβικής ή φωνημικής κατάτμησης παρουσιάζεται προφορικά μία λέξη στο παιδί και έπειτα του ζητείται να τη χωρίσει σε συλλαβικά τμήματα ή φωνήματα.

8. Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής σύνθεσης: Σε αυτό το τεστ ο εξεταστής εκφωνεί στο παιδί τα φωνολογικά τμήματα (συλλαβές ή φωνήματα) μίας λέξης σε διαδοχική σειρά ανά δευτερόλεπτο και το παιδί έχοντας ακούσει τα φωνολογικά τμήματα , πρέπει να τα συνθέσει και να παράγει προφορικά τη λέξη που σχηματίζεται.

9. Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής απαλοιφής: Σε αυτό το τεστ παρουσιάζεται προφορικά μία λέξη στο παιδί και του ζητείται να αναφέρει το τμήμα της λέξης που θα μείνει αν αφαιρεθεί μία συλλαβή ή ένα φώνημα.

10. Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής αντιστροφής: Σε αυτό το τεστ παρουσιάζεται προφορικά μία λέξη στο παιδί και του ζητείται να προφέρει τη λέξη αντίστροφα , δηλαδή από το τέλος προς την αρχή της λέξης.

Κεφάλαιο 1.4-Εισαγωγή

Η φωνολογική ενημερότητα κατά τον Πόρποδα, Κ. (2002) σχετίζεται με την ικανότητα που επιτρέπει στον ομιλητή της γλώσσας να κινηθεί από τα διαφανή στα αδιαφανή στοιχεία της γλώσσας και να αποκτήσει επίγνωση και ικανότητα να χειρίζεται τα βασικά δομικά στοιχεία της λέξης, όπως τα φωνήματα.

Πιο συγκεκριμένα, η φωνολογική ενημερότητα αποτελείται από επίπεδα τα οποία σχετίζονται είτε με τα δομικά στοιχεία του λόγου (λέξη, συλλαβή, φώνημα) ,είτε σχετίζονται με τις γνωστικές απαιτήσεις που προϋποθέτει η επίγνωση του κάθε δομικού στοιχείου. Τα επίπεδα αυτά είναι α) η επίγνωση της φωνημικής δομής του προφορικού λόγου (φωνημική επίγνωση), β) η επίγνωση της συλλαβικής δομής του προφορικού λόγου (συλλαβική επίγνωση) και γ) η επίγνωση της δομής στο επίπεδο μιας γλωσσικής μονάδας (επίγνωση για τα τμήματα της συλλαβής). Η φωνημική επίγνωση σχετίζεται με την ικανότητα του μαθητή να αντιλαμβάνεται ότι οι προφορικές λέξεις αποτελούνται από φωνημικά δομικά στοιχεία και να δύναται να χειρίζεται αυτά τα στοιχεία (να αναλύει και να συνθέτει τα στοιχεία της φωνημικής δομής των λέξεων). Η συλλαβική επίγνωση αναφέρεται στην ικανότητα του μαθητή να αντιλαμβάνεται ότι η προφορική λέξη αποτελείται από συλλαβικά τμήματα και να μπορεί να αναλύει και να συνθέτει τις συλλαβές κάθε λέξης. Η επίγνωση για τα τμήματα της συλλαβής σχετίζεται με την ικανότητα του μαθητή να αντιλαμβάνεται ότι η συλλαβή αποτελείται από δύο δομικά τμήματα και ότι τα τμήματα αυτά είναι μεγαλύτερα από τα φωνήματα και ότι το κάθε τμήμα αποτελείται από φωνήματα. Αυτά τα δομικά τμήματα έχουν συγκεκριμένες ονομασίες. Πιο συγκεκριμένα, το αρχικό τμήμα της συλλαβής (onset) περιλαμβάνει το σύμφωνο ή σύμπλεγμα συμφώνων που ενδεχομένως υπάρχουν στη συλλαβή, το τελικό τμήμα της συλλαβής (rime) περιλαμβάνει

το φωνήεν και το σύμφωνο ή τα σύμφωνα που ακολουθούν. Για παράδειγμα στη λέξη /stop/ το αρχικό τμήμα αποτελεί το σύμπλεγμα /st/που αποτελείται από τα φωνήματα /s/και /t/και το τελικό τμήμα αποτελούν τα φωνήματα /o/ και /p/. Ωστόσο στην ελληνική γλώσσα δεν είναι σίγουρο ότι ισχύουν τα παραπάνω ως προς τη συλλαβή . Πιο συγκεκριμένα, στην ελληνική γλώσσα η συλλαβή αποτελείται από ένα σύμφωνο ή σύμπλεγμα συμφώνων και φωνήεν ή δίψηφο φωνήεν ή από φωνήεν και σύμφωνο. Η συλλαβή στην ελληνική γλώσσα αποτελείται από μία διαδοχική σειρά φωνημάτων δομημένων κατά σειρά και γι' αυτό η δομή αυτή λέγεται γραμμική δομή.

Ο Πόρποδας, Κ. (2002) αναφέρει ότι η φωνολογική ενημερότητα έχει δύο επίπεδα αναπαράστασης τα οποία έχει ονομάσει ο Gombert(1992) ως επιγλωσσικό και μεταγλωσσικό. Το επιγλωσσικό επίπεδο σχετίζεται με την οργάνωση της φωνολογικής δομής της γλώσσας , η οποία δεν είναι ακόμα σαφής. Το μεταγλωσσικό επίπεδο σχετίζεται με την οργάνωση των φωνολογικών στοιχείων της γλώσσας , η οποία είναι σαφής και στα στοιχεία της μπορούν να αναλυθούν.

Παρακάτω θα αναφερθούν αρκετές έρευνες που αποδεικνύουν ότι η φωνολογική ενημερότητα αποτελεί προϋπόθεση για την εκμάθηση της ανάγνωσης και ότι μπορεί να διευκολύνει την μάθηση της ανάγνωσης.

Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται οι παρακάτω έρευνες που υποστηρίζουν ότι υπάρχει στενή και αιτιώδης σχέση μεταξύ της φωνολογικής επίγνωσης και της εκμάθησης της ανάγνωσης. Σύμφωνα με τους Gough&Hillinger(1980), Gough&Tunmer(1986), Stanovich, (1986) τα παιδιά για να μάθουν να διαβάζουν τις γραπτές λέξεις της γλώσσας τους , είναι απαραίτητο προηγουμένως να έχουν αποκτήσει γνώση για τη συστηματική αντιστοιχία μεταξύ φωνημάτων και γραφημάτων. Η γνώση για την αντιστοίχιση φωνημάτων- γραφημάτων διευκολύνεται από την επίγνωση του παιδιού για

τη φωνολογική δομή του προφορικού λόγου. Η Issabelle Liberman συνέδεσε τη δυσκολία μάθησης της ανάγνωσης με την υπόθεση της ελλιπούς γνώσης ή επίγνωσης του παιδιού για τη φωνολογική δομή του προφορικού λόγου. Η Issabelle Liberman θεώρησε την αναγνωστική δυσκολία ως μία γλωσσική δυσκολία που να μπορούσε να αντιμετωπιστεί αρχικά με τη συνειδητοποίηση της φωνολογικής δομής της γλώσσας και έπειτα με απόκτηση γνώσης για την αντιστοιχία των φωνημάτων της προφορικής λέξης και των γραφημάτων της γραπτής λέξης. Στις εργασίες της η Issabelle Liberman μαζί με τους συνεργάτες της διατύπωσε μία νέα θεωρία κατά την οποία η φωνολογική επίγνωση της γλώσσας έχει καθοριστικό ρόλο στην αντιμετώπιση των δυσκολιών στη μάθηση της ανάγνωσης (Libermanetal, 1971, Shaunkweiler&Liberman, 1972, Liberman 1973).

Από τα παραπάνω, συμπεραίνεται ότι η αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας παίζει σημαντικό ρόλο για την εκμάθηση της ανάγνωσης. Ο Πόρποδας, Κ. (2002) αναφέρει τις μεθόδους αξιολόγησης των δεξιοτήτων της φωνολογικής ενημερότητας τόσο σε επιγλωσσικό όσο και σε μεταγλωσσικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, οι μέθοδοι αξιολόγησης του επιγλωσσικού επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας είναι μέσω των παρακάτω τεστ:

1. τεστ διάκρισης του διαφορετικού ή τεστ ηχητικής ταξινόμησης
2. τεστ απόφασης για την ομοιότητα ή διαφορά των λέξεων
3. τεστ επισήμανσης της ομοιοκαταληξίας

Οι μέθοδοι αξιολόγησης του μεταγλωσσικού επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας είναι:

1. τεστ συλλαβικής ή φωνημικής κατάτμησης
2. τεστ συλλαβικής ή φωνημικής σύνθεσης

3. τεστ συλλαβικής ή φωνημικής απαλοιφής
4. τεστ συλλαβικής ή φωνημικής αντιστροφής

Εξίσου σημαντική με την αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας είναι και η εξάσκηση των δεξιοτήτων της φωνολογικής ενημερότητας όταν διαπιστωθεί ότι υπάρχουν δυσκολίες μέσω της αξιολόγησης. Έχουν γίνει αρκετές έρευνες που αποδεικνύουν ότι η εξάσκηση στις δεξιότητες της φωνολογικής ενημερότητας έχει θετικά αποτελέσματα .

Ειδικότερα, ο Li-Chih-Wang στη μελέτη του " Effects of phonological training on the reading- related abilities of Hong Kong" είχε σκοπό να συγκρίνει τις δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας, τις ικανότητες ανάγνωσης χαρακτήρων της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου πριν και μετά την εκπαίδευση στην φωνολογική ενημερότητα. Το δείγμα της έρευνας ήταν 56 παιδιά συνολικά , από τα οποία τα 2/3 ήταν παιδιά με δυσλεξία και το 1/3 ήταν παιδιά με σοβαρό κίνδυνο για εμφάνιση δυσλεξίας. Όλα τα παιδιά πήγαιναν από τρίτη έως και έκτη τάξη στο σχολείο. Η πειραματική ομάδα εκπαιδεύτηκε στις δεξιότητες φωνολογικής επίγνωσης, ενώ η ομάδα ελέγχου δεν έλαβε καμία θεραπεία. Αρχικά , έγινε μία αξιολόγηση που περιελάμβανε μέτρηση του μη λεκτικού iq, ασκήσεις φωνολογικής ενημερότητας, ταχεία-αυτόματη κατονομασία, μορφολογική ενημερότητας και ανάγνωση λέξεων. Στη συνέχεια ακολούθησαν 15 ημερήσιες συνεδρίες είκοσι λεπτών για διάστημα τριών εβδομάδων. Στις πρώτες συνεδρίες διεξάχθηκαν ηχητικά παιχνίδια στα οποία τα παιδιά δημιουργούσαν σχέσεις. Στην συνέχεια, τα παιδιά διδάχτηκαν για πρώτη φορά να αναγνωρίζουν και να προφέρουν ήχους που ξεκινούν ή τελειώνουν σε συγκεκριμένο χαρακτήρα. Επιπλέον, διδάχτηκαν να προφέρουν ξεχωριστά όλους τους ήχους ενός κινέζικου χαρακτήρα (ανάλυση) και να προφέρουν λέξεις αφού ακούσουν τα φωνήματα που παρουσιάστηκαν (σύνθεση). Μετά την αναγνώριση ήχου οι μαθητές άκουγαν ένα γνωστό τραγούδι σε κάθε εκπαιδευτική συνεδρία. Στη συνέχεια, τους

ζητούταν να τραγουδήσουν το τραγούδι ακλουθώντας τη μουσική χωρίς τους στίχους μετά από επίδειξη των εκπαιδευτών. Τέλος, οι εκπαιδευτές έδιναν τους στίχους και επεσήμαναν τις λέξεις μία- μία , επεσήμαναν λέξεις με στοχευμένους κινεζικούς χαρακτήρες που άνηκαν στο επίπεδο μάθησης της 4ης τάξης του δημοτικού σχολείου. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι είναι ωφέλιμη τόσο η εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα όσο και η εκπαίδευση στην ανάγνωση κινεζικών χαρακτήρων. Ωστόσο, υπάρχει περιορισμός ως προς την ηλικία καθώς οι πιθανότητες βελτίωσης είναι λιγότερες αν το παιδί ξεπερνά τα 10 έτη.

Στο επιστημονικό άρθρο "From phonological therapy to phonological awareness" των Stackhouse, Wells, και Pascoe αναφέρεται μία μελέτη της Gillon. Η Gillon στη μελέτη της χρησιμοποίησε μία παρέμβαση στη φωνολογική ενημερότητα σε παιδιά ηλικίας 5,6 έως 7,6 ετών, τα οποία είχαν διαταραχές ομιλίας. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες και η κάθε ομάδα έλαβε διαφορετικού είδους παρέμβαση. Η πρώτη ομάδα έλαβε παρέμβαση με πρόγραμμα φωνολογικής ενημερότητας. Η δεύτερη ομάδα έλαβε πρόγραμμα παραδοσιακής παρέμβασης που εστίαζε στη βελτίωση της άρθρωσης και των γλωσσικών δεξιοτήτων και η τρίτη ομάδα αποτελούσε την ομάδα ελέγχου που έλαβε ελάχιστη παρέμβαση. Στο πρόγραμμα φωνολογικής ενημερότητας οι ασκήσεις είχαν στόχο να βελτιώσουν την συνειδητοποίηση των παιδιών ως προς τους ήχους της ομιλίας και να τα βοηθήσουν να συνδέσουν τα φωνήματα με τα γραφήματα. Το πρόγραμμα παραδοσιακής παρέμβασης περιλάμβανε παρέμβαση ως προς το φώνημα και την άρθρωση και σε μερικές σοβαρές περιπτώσεις περιελάμβανε δραστηριότητες από το πρόγραμμα Nuffield Dyspraxia 55 (NDP55). Το πρόγραμμα αυτό διδάσκει τη βασική τοποθέτηση ως προς την άρθρωση και τον συντονισμό των κινήσεων της ομιλίας. Αν και δεν υπάρχει κάποια πηγή που να αναφέρει ότι το πρόγραμμα NDP55 μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μεταφωνολογική ενημερότητα, παρόλα αυτά το

πρόγραμμα αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για την παρέμβαση στη μεταφωνολογική ενημερότητα. Η Gillon στη μελέτη της αναφέρει ότι οι περισσότερες ασκήσεις λόγου και ομιλίας ενσωματώνουν τη φωνολογική ενημερότητα σε κάποιο βαθμό. Στη μελέτη της αποφάνθηκε ότι στα παιδιά που έλαβαν εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα ανάλογη με την ηλικία τους, βελτιώθηκε το επίπεδο γραμματισμού καθώς και η άρθρωση τους. Η Gillon κατέληξε στο ότι η παρουσία σοβαρής φωνολογικής διαταραχής δεν περιορίζει τα οφέλη που θα λάβει το παιδί μέσα από την εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα και ότι τα παιδιά με φωνολογική διαταραχή πρέπει να λάβουν ένα είδος άμεσης φωνολογικής διδασκαλίας που να είναι κατάλληλος για την ανάπτυξη του γραμματισμού τους.

Οι Hose, et al. διεξήγαγαν μία μελέτη με τίτλο "Prevention of Dyslexia- Short-term and intermediate effects of promoting phonological awareness and letter-sound correspondence with at-risk preschool children". Η μελέτη αυτή αξιολογούσε τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες επιδράσεις της προσχολικής εκπαίδευσης στη φωνολογική ενημερότητα και στην αντιστοίχιση φωνήματος - γραφήματος σε παιδιά που διέτρεχαν υψηλό κίνδυνο εμφάνισης δυσλεξίας. Επιπλέον, εξετάστηκε αν η εκπαίδευση μείωσε τη συχνότητα των συμπτωμάτων της δυσλεξίας. Είκοσι- πέντε παιδιά που διέτρεχαν κίνδυνο εμφάνισης δυσλεξίας εκπαιδεύτηκαν από τους δασκάλους τους στο νηπιαγωγείο και συγκρίθηκαν με εξήντα παιδιά που διέτρεχαν κίνδυνο για εμφάνιση δυσλεξίας αλλά δεν είχαν εκπαιδευτεί. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι η φωνολογική ενημερότητα των εκπαιδευμένων παιδιών και οι ικανότητες ανάγνωσης βελτιώθηκαν σημαντικά σε σχέση με τα παιδιά που δεν εκπαιδεύτηκαν. Ωστόσο, δεν υπήρξε διαφορά στις δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας, την ορθογραφία και την ανάγνωση μεταξύ των παιδιών της πρώτης τάξης και της ομάδας ελέγχου.

Οι Stackhouse, Wells et al στη μελέτη τους "From phonological therapy to phonological awareness" αναφέρουν αρκετές μελέτες για τα αποτελέσματα της εξάσκησης στη φωνολογική ενημερότητα. Ειδικότερα, οι Smith et al στη μελέτη τους συνδύασαν τη εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα με τη παραδοσιακή παρέμβαση στην άρθρωση , σε παιδιά που αντιμετώπιζαν φωνολογικές διαταραχές. Οι συμμετέχοντες που έλαβαν μέρος στην έρευνα είχαν ηλικία 5,8 έως 8,2 ετών και χωρίστηκαν τυχαία σε δύο ομάδες. Κάθε ομάδα παρακολούθησε μία σειρά θεραπειών και αξιολογήθηκε ανά διαστήματα. Η παρέμβαση αποτελούταν από παραδοσιακή λογοθεραπεία, εξάσκηση στη φωνολογική ενημερότητα ή καμία παρέμβαση. Σε μία συμβατική κατάσταση θεραπείας χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός θεραπείας άρθρωσης από τα προγράμματα NDP55 . Οι ασκήσεις περιλάμβαναν διάκριση ζευγών ελάχιστης διαφοράς, ταξινόμηση λέξεων με βάση τους αρχικούς ήχους και παραγωγή ζευγών ελάχιστης διαφοράς. Οι Smith et al κατέληξαν σε δύο συμπεράσματα:

1) παρόλο που αυτές οι ασκήσεις αναφέρονται ως συμβατική θεραπεία, βασίζονται στις μεταφωνολογικές δεξιότητες

2) η εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα είναι χρήσιμη όταν χρησιμοποιείται παράλληλα με παραδοσιακές προσεγγίσεις στη παρέμβαση. Στην ίδια μελέτη αναφέρεται και η μελέτη των Hatcher et al. Οι Hatcher et al συνεργάστηκαν με παιδιά ηλικίας 7 ετών με καθυστέρηση στην ανάγνωση και συμπέραναν ότι η εξάσκηση στη φωνολογική ενημερότητα οδηγεί στη βελτίωση των δεξιοτήτων που σχετίζονται με τη φωνολογική ενημερότητα χωρίς αυτό να έχει αντίκτυπο στην ανάγνωση. Επιπλέον, διαπίστωσαν ότι μόνο τα παιδιά που έλαβαν εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα και στην ανάγνωση σημείωσαν μεγαλύτερη πρόοδο από την ομάδα ελέγχου στην ανάγνωση και την ορθογραφία στο τέλος της μελέτης.

Κεφάλαιο 1.5 - ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι να εξεταστεί το εξής ερευνητικό ερώτημα : “ ποια είναι η γνώση των λογοθεραπευτών για την φωνολογική ενημερότητα και τα επίπεδα της; “

Αρχικά γίνεται μια ανασκόπηση στον ορισμό της φωνολογικής επίγνωσης, στα επιμέρους επίπεδα της, στην σημασία αξιολόγησης της αλλά και στις μεθόδους αξιολόγησης της. Έπειτα παρουσιάζεται ένα ερωτηματολόγιο με την παραπάνω υπόθεση.

Το ερώτημα αυτό τίθεται για να φανεί κατά πόσο ένας επαγγελματίας λογοθεραπευτής είναι σε θέση να χειρίζεται και να γνωρίζει έναν τομέα ο οποίος δεν ανήκει κατά κύριο λόγο στα δικά του καθήκοντα. Η υπόθεση λοιπόν που προκύπτει είναι κατά ποσό ένας λογοθεραπευτής έχει αρχικά εκπαιδευτεί στον τομέα της φωνολογικής επίγνωσης και δεύτερον κατά ποσό μπορεί να χρησιμοποιεί τα εργαλεία αξιολόγησης με τέτοιο τρόπο ώστε να φτάνει σε ένα ασφαλές συμπέρασμα για το εκάστοτε παιδί.

Κεφάλαιο 1.6 -Ερευνητικές υποθέσεις και ερευνητικά ερωτήματα

Οι ερευνητικές υποθέσεις που προέκυψαν από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας είναι οι παρακάτω:

1. Οι λογοθεραπευτές κατέχουν τις απαραίτητες θεωρητικές γνώσεις για την φωνολογική ενημερότητα και τα επιμέρους επίπεδα της;
2. Οι λογοθεραπευτές γνωρίζουν τα ηλικιακά ορόσημα για την κατάκτηση της και σε περίπτωση κακής επίδοσης των παιδιών με ποιες μαθησιακές δυσκολίες έρχονται τα παιδιά αντιμέτωπα;
3. Οι λογοθεραπευτές χρησιμοποιούν εγκεκριμένους / σταθμισμένους τρόπους αξιολόγησης και θεραπείας της φωνολογικής ενημερότητας;
4. Οι λογοθεραπευτές είναι σε συνεχή επικοινωνία και συνεργασία με άλλες ειδικότητες όπως νηπιαγωγοί, ειδικοί παιδαγωγοί;

Όλα αυτά σχετίζονται μεταξύ τους με μια κοινή βάση, η οποία είναι το πόσο σημαντική είναι η φωνολογική ενημερότητα και το γεγονός ότι παίζει καταλυτικό ρόλο στην κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής .Επίσης μπορεί να είναι ένας δείκτης για παιδιά προσχολικής ηλικίας που μπορεί να εμφανίσουν δυσκολίες στα επίπεδα της γραφής και της ανάγνωσης.

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Κεφάλαιο 2.1 - Τι είναι η γλώσσα

Ο Στασινός, Δ. (2009) αναφέρει ότι η γλώσσα ή αλλιώς ο λόγος αποτελεί μία ικανότητα του ανθρώπου, χάριν στην οποία ο ίδιος μπορεί να έχει αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους, να συνομιλεί για σημαντικά ζητήματα, να κατανοεί τις στάσεις και τις αντιλήψεις τους και να ανταλλάζει ιδέες, αντιλήψεις, συναισθήματα, ανάγκες και προβληματισμούς. Επιπλέον, μέσω του λόγου και της γλώσσας ο άνθρωπος δύναται να ασκήσει κριτική σε άλλους ανθρώπους αλλά και στον ίδιο του τον εαυτό. Όταν ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τον λόγο/την γλώσσα μετατρέπει τις σκέψεις του που έχουν συγκεκριμένα νοήματα σε ήχους και λέξεις χρησιμοποιώντας συντονισμένα τον μηχανισμό της άρθρωσης. Με αυτό τον τρόπο οι σκέψεις και οι ανάγκες του ανθρώπου εξωτερικεύονται στον κοινωνικό του περίγυρο. Επομένως, η γλώσσα/ο λόγος αποτελεί ένα μέσον έκφρασης και επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων.

Ο Ευδόπουλος, Γ. (2005) αναφέρει ότι η γνώση της γλώσσας είναι η βασικότερη ιδιότητα που διαφοροποιεί τους ανθρώπους από τα υπόλοιπα έμβια όντα και σχετίζεται με την ικανότητα των ανθρώπων να παράγουν ήχους που φέρουν συγκεκριμένες σημασίες, καθώς επίσης να κατανοούν ή να ερμηνεύουν φθόγγους που παράγουν οι άλλοι ομιλητές.

Ο Harley, T. (2008) αναφέρει ότι η γλώσσα είναι ένα σύστημα συμβόλων και κανόνων που μας επιτρέπουν να επικοινωνούμε. Τα σύμβολα είναι πράγματα που αναπαριστούν άλλα πράγματα. Πιο συγκεκριμένα, οι λέξεις, γραπτές ή προφορικές, αποτελούν σύμβολα. Οι κανόνες καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι λέξεις συντάσσονται ώστε να δημιουργήσουν προτάσεις.

Η Κατή, Δ. (2009) αναφέρει ότι η γλώσσα είναι ένα σύστημα ήχων και εννοιών που χρησιμοποιούμε σε κάθε γλωσσική κοινότητα για να επικοινωνήσουμε.

Επίσης, αναφέρεται ότι η ανθρώπινη γλώσσα βασίζεται σε ήχους για να σημάνει έννοιες και ότι αποτελεί έναν μηχανισμό παραγωγής άπειρων εκφράσεων που δηλώνουν έννοιες με βάση τη συστηματική χρήση των ήχων.

2.2 - Η δομή της γλώσσας

Οι Bloom και Lahey (1978) διαχώρισαν τη γλώσσα σε τρία βασικά συστατικά στοιχεία.

1. τη μορφή (form) που αποτελείται από τη φωνολογία, τη μορφολογία και τη σύνταξη.
2. το περιεχόμενο (content) δηλαδή τη σημασιολογία ή το σημασιολογικό της μέρος (semantics).
3. τη χρήση (use) σε επίπεδο πραγμάτωσης (δηλαδή σε επίπεδο πραγματολογικό ή καθημερινής πρακτικής- pragmatics) συγκεκριμένων προκαθορισμένων στόχων εκ μέρους του χρήστη της γλώσσας ή του πραγματικού ομιλητή που κινείται σε ένα πλαίσιο ανθρώπινης επικοινωνίας.

Ο Στασινός, Δ. (2009) αναφέρει τους ορισμούς της μορφολογίας, της σύνταξης, της σημασιολογίας και της πραγματολογίας. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι όρος μορφολογία σχετίζεται με τη φωνολογική δομή των λέξεων. Πιο συγκεκριμένα, σχετίζεται με τα μορφήματα, τα οποία εμπεριέχονται μέσα στη λέξη, είναι τα πιο μικρά μέρη της λέξης που έχουν νόημα και δίνουν πληροφορίες για την ίδια λέξη (χρόνος, γένος, αριθμός) ή τη σημασιολογία της.

Ο όρος σύνταξη σχετίζεται με τον τρόπο που οι λέξεις θα οργανωθούν σε μία σειρά σύμφωνα με συγκεκριμένους κανόνες (συντακτικούς κανόνες) μέσα στη πρόταση. Μελετά, δηλαδή, τη δομή των προτάσεων και το πώς αυτές θα

συνδυαστούν ώστε να παραχθούν σωστές γραμματικά, συντακτικά και σημασιολογικά προτάσεις (Στασινός, Δ., 2009).

Ο όρος σημασιολογία σχετίζεται με τον τρόπο που ο χρήστης της γλώσσας θα επιλέξει τις κατάλληλες λέξεις ώστε να μπορέσει να διατυπώσει ένα μήνυμα που θα βγάζει νόημα και θα σχετίζεται με το θέμα που συζητείται. Αναλυτικότερα, το σημασιολογικό σύστημα περιλαμβάνει κανόνες που οποίοι είναι απαραίτητοι ώστε να υπάρχει μια αρμονία μεταξύ των λέξεων/εννοιών που υπάρχουν σε μία πρόταση(Στασινός, Δ., 2009).

Ο όρος πραγματολογία αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται ο λόγος μέσα σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον-πλαίσιο επικοινωνίας στο οποίο υπάρχουν πολλοί συνδιαλεγόμενοι. Πιο συγκεκριμένα, ο άνθρωπος πρέπει να έχει την ικανότητα να τροποποιεί τον τρόπο με τον οποίο εκφράζει τις ανάγκες ή τις σκέψεις του σύμφωνα με τους κοινωνικούς όρους (λεξιλόγιο, ύφος, πληθυντικός αριθμός) που επιτάσσει το εκάστοτε επικοινωνιακό πλαίσιο(Στασινός, Δ., 2009).

Ο Harley, T. (2008) αναφέρει πως η γλώσσα μπορεί να περιγραφεί με ποικίλους τρόπους. Για παράδειγμα, όταν αναφέρεται κάποιος στη γλώσσα μπορεί να μιλήσει αναφορικά με τους ήχους της γλώσσας, τη σημασία των λέξεων της γλώσσας ή τη γραμματική, η οποία καθορίζει ποιες προτάσεις είναι επιτρεπτές σε μία γλώσσα. Αυτοί οι τύποι διακρίσεων είναι θεμελιώδεις στη γλωσσολογία και έχουν δοθεί διαφορετικά ονόματα για κάθε μία από της διάφορες πτυχές της γλώσσας. Ειδικότερα, η σημασιολογία σχετίζεται με τη μελέτη του νοήματος, η σύνταξη σχετίζεται με τη μελέτη της ακολουθίας των λέξεων, η μορφολογία σχετίζεται με τη μελέτη των λέξεων και του σχηματισμού τους, η πραγματολογία σχετίζεται με τη μελέτη της χρήσης της

γλώσσας , η φωνητική σχετίζεται με τη μελέτη των ανεπεξέργαστων ήχων και η φωνολογία σχετίζεται με τη μελέτη της χρήσης των ήχων σε μία γλώσσα.

Η Πήτα, Ρ. (1998) αναφέρει τους ορισμούς για τη σημασιολογία, τη σύνταξη, τη μορφολογία και τη πραγματολογία. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει ότι τη σημασιολογία συνεπάγεται η μελέτη του σημαινόμενου, που μελετά τη συμβατική , αυθαίρετη αλλά καθολική και υποχρεωτική σημασία των λέξεων , δηλαδή του νοητικού λεξικού. Η σύνταξη ασχολείται με μονάδες (α' άρθρωσης) μεγαλύτερες όμως από τα μορφήματα και ειδικότερα με τον συνδυασμό τους για τη δημιουργία πρότασης. Η μορφολογία έχει ως αντικείμενο της μονάδες με διακριτική σημασία στις οποίες μπορεί να αναλυθεί το σημαίνον , δηλαδή τα μορφήματα και η δομή της λέξης. Επίσης αναφέρεται ότι η ικανοποιητική μελέτη της γλώσσας προϋποθέτει μια πραγματολογική προσέγγιση , με άλλα λόγια τη προσπάθεια επανατοποθέτησης της στο πλαίσιο της γλωσσικής επικοινωνίας, της κατανόησης κανόνων κατάλληλων για κοινωνική χρήση και ερμηνεία του πλαισίου , των συμφραζόμενων (context) της εκάστοτε γλωσσικής επιτέλεσης, την ένταξη της γλωσσικής πραγματικότητας στη πράξη.

Κεφάλαιο 2.3. Ορισμοί

Ο Στασινός, Δ. (2009) αναφέρει τους ορισμούς για το φώνημα, τον φθόγγο και τη συλλαβή . Πιο συγκεκριμένα , αναφέρεται ότι τα φωνήματα είναι τα πιο μικρά ή αλλιώς ελάχιστα τεμάχια μίας λέξης που μπορούν να έχουν νόημα. Τα τεμάχια αυτά τείνουν να διαφοροποιούν τις σημασίες των λέξεων και αναπαριστώνται γραφικά μεταξύ δύο κάθετων διαγωνίων και με σύμβολα του φωνητικού αλφάβητου.

Η Πήτα, Ρ. (2009) αναφέρει ότι το φώνημα είναι η βασική φωνολογική μονάδα και ορίζεται ως η μικρότερη διακριτική και εναλλάξιμη μονάδα της έκφρασης. Με τον όρο "εναλλάξιμη" εννοείται η δυνατότητα αποκατάστασης ενός φωνήματος από ένα άλλο στο ίδιο περιβάλλον(παραδειγματική σχέση). Με τον όρο "διακριτική" σημαίνει ότι το φώνημα συμβάλλει στη διάκριση ενός γλωσσικού σημείου από ένα άλλο , οπότε η αντικατάσταση του στο ίδιο περιβάλλον (σε συνταγματική σχέση με τα άλλα φωνήματα) δημιουργεί μία νέα μονάδα ανώτερου επιπέδου . Επιπροσθέτως, αναφέρεται ότι το ίδιο το φώνημα δεν αποτελεί γλωσσικό σημείο εφόσον δεν είναι φορέας σημασίας, αλλά η αντίληψη , διάκριση και αναγνώριση του επιτρέπει και συντελεί στη κατανόηση της γλώσσας.

Ο φθόγγος είναι το προϊόν το οποίο παράγεται με την εκπνοή του αέρα ο οποίος εξέρχεται από τους πνεύμονες, περνά από τις δονούμενες φωνητικές χορδές και διαμορφώνεται ηχητικά από τα όργανα της άρθρωσης στη στοματική κοιλότητα (εκπνευτικοί φθόγγοι) (Στασινός, Δ. ,2009).

Η Φιλλιπάκη- Warburton, E. (1992) αναφέρει ότι οι φθόγγοι ή φωνές (phones)

ονομάζονται τα ελάχιστα φθογγικά στοιχεία που συνθέτουν την έκφραση, τη χαρακτηριστική προφορά μιας γλώσσας και που λειτουργούν μέσα σε ένα φωνητικό σύστημα.

Η συλλαβή στο φωνολογικό επίπεδο αποτελεί μία ενότητα που αποτελείται από έναν πυρήνα τουλάχιστον. Ο πυρήνας στην ελληνική γλώσσα είναι ένα φωνήεν. Ωστόσο, υπάρχουν γλώσσες στις οποίες ο πυρήνας της συλλαβής είναι σύμφωνο. Μία συλλαβή μπορεί να έχει τη μορφή Σ-Φ και να αποτελείται από ένα σύμφωνο και ένα φωνήεν (πχ /pa/ , /ma/) Ωστόσο, μπορεί να έχει και τη μορφή Σ-Σ-Φ ή Σ-Σ-Σ-Φ και να αποτελείται από δύο ή τρία σύμφωνα και ένα φωνήεν (πχ /vra/, /tre/ και /skro/ , /sfra/) Το σύμφωνο το οποίο προηγείται του φωνήεντος ονομάζεται συλλαβική έμβαση (onset) και στα παραπάνω παραδείγματα είναι στα /p/, /m/, /vr/, /tr/, /skr/, /spr/. Επιπροσθέτως, οι συλλαβές τείνουν να διακρίνονται σε ανοιχτές και κλειστές. Οι ανοιχτές συλλαβές είναι αυτές που τελειώνουν σε φωνήεν . Αντιθέτως, οι κλειστές συλλαβές είναι εκείνες που τελειώνουν σε σύμφωνο , αυτό το σύμφωνο συνήθως είναι ρινικό, υγρό ή κλειστό (Στασινός, Δ. ,2009) .

Η Πήτα, Ρ. (1998) αναφέρει ότι η συλλαβή αποτελεί μία ακολουθία φωνημάτων με ιδιαίτερη σημασία και περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα φώνημα που μπορεί να είναι ο φορέας του τόνου (η πιο απλή της μορφής Σ-Φ ή Φ-Σ).

Ο Ευδόπουλος, Γ. (2005) αναφέρει ότι τα μορφήματα αποτελούν τις πιο μικρές- ελάχιστες μονάδες που μπορούν να έχουν γλωσσική σημασία ή γραμματική λειτουργία. Μία λέξη μπορεί να αποτελείται από πολλά και διαφορετικού είδους μορφήματα. Τα μορφήματα διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες. Αρχικά υπάρχουν τα λεξικά μορφήματα τα οποία αποτελούν την ρίζα της λέξης και δεν αναλύονται σε μικρότερα μέρη και αποτελούν τη μεγαλύτερη ομάδα λέξεων . Έπειτα, υπάρχουν τα προσφήματα (πχ προ-, δυσ-)

που όταν συνδυαστούν με ένα μόρφημα ρίζας τότε συγκροτούν ένα θέμα ή αλλιώς μία λέξη. Επίσης, τα μορφήματα χωρίζονται σε ελεύθερα και δεσμευμένα. Τα ελεύθερα μορφήματα είναι αυτά που στέκονται μόνα τους στο λόγο και δεν χρειάζεται να συνδυαστούν με άλλα μορφήματα (πχ χθες, πίσω). Τα δεσμευμένα μορφήματα είναι τα μορφήματα που πρέπει να προσκολληθούν σε άλλα μορφήματα και δεν μπορούν να σταθούν μόνα τους στο λόγο. Τα δεσμευμένα μορφήματα διακρίνονται σε προθήματα, ενθήματα και επιθήματα και περιθήματα. Πιο αναλυτικά, τα προθήματα μπαίνουν πριν το θέμα και τη ρίζα, τα ενθήματα ανάμεσα, τα επιθήματα μετά και τα περιθήματα μπαίνουν γύρω από τα θέματα και τις ρίζες.

Ο Harley, T. (2008) αναφέρει η λέξη αποτελεί μία γλωσσική μονάδα, αλλά στη πραγματικότητα υπάρχουν πολλές γλωσσικές μονάδες, όπως για παράδειγμα οι ήχοι και οι φράσεις. Επίσης αναφέρεται ότι ο Crystal(1997) ορίζει τη λέξη ως τη μικρότερη μονάδα της γραμματικής, η οποία μπορεί να υφίσταται μόνη της ως ολοκληρωμένη εκφορά, χωριζόμενη από διαστήματα στον γραπτό λόγο. Οι λέξεις αποτελούν ακολουθίες από φθόγγους που έχουν σχέση με συγκεκριμένες έννοιες. Όταν ένας άνθρωπος γνωρίζει καλά μία γλώσσα, τότε γνωρίζει και τις σχέσεις μεταξύ των φθόγγων της γλώσσας. Οι λέξεις μπορούν να διακριθούν σε λέξεις περιεχομένου ή ανοιχτής τάξης και σε λειτουργικές λέξεις ή κλειστής τάξης. Οι λέξεις περιεχομένου περιλαμβάνουν τα ουσιαστικά, τα ρήματα, τα επίθετα και τα επιρρήματα. Οι λέξεις περιεχομένου ονομάζονται και λέξεις ανοιχτής τάξης διότι μπορούν να προστίθενται νέες λέξεις με τη πάροδο του χρόνου. Οι λειτουργικές λέξεις έχουν γραμματική λειτουργία, ονομάζονται και λέξεις κλειστής τάξης διότι δεν μπορούν να προστεθούν νέες λέξεις. Οι λέξεις διακρίνονται σε λέξεις που έχουν υψηλή συχνότητα χρήσης και σε λέξεις που έχουν χαμηλή συχνότητα χρήσης. Οι λέξεις με υψηλή συχνότητα χρήσης είναι εκείνες που είναι πιο οικείες στο άτομο και εμφανίζονται πιο συχνά στην ομιλία του. Αντίθετα, οι λέξεις χαμηλής

συχνότητας είναι οι λέξεις που δεν χρησιμοποιούνται τόσο συχνά από το άτομο .Οι λέξεις διαχωρίζονται σε λέξεις υψηλής εικονοποίησης και σε λέξεις χαμηλής εικονοποίησης . Οι λέξεις υψηλής εικονοποίησης είναι είτε οι λέξεις που είναι ομόφωνες (ακούγονται το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία πχ λίπη-λείπει-λύπη) που έχουν την ίδια φωνοτακτική δομή αλλά παραπέμπουν σε διαφορετικές εικόνες .Οι λέξεις χαμηλής εικονοποίησης είναι αυτές που παραπέμπουν σε μία "συγκεκριμένη εικόνα " σε σχέση με τις λέξεις υψηλής εικονοποίησης (πχ σπίτι-λίπη)

Κεφάλαιο 3.1 - Ορισμός της Φωνολογίας και της Φωνητικής

Η Nespor, M. (1999) αναφέρει τον όρο φωνολογία ως έναν τομέα της γραμματικής ο οποίος σχετίζεται με τους φθόγγους (ήχους) που χρησιμοποιούνται στις φυσικές γλώσσες για να μεταβιβαστούν σημασίες μεταξύ των ανθρώπων. Φωνολογία είναι η ικανότητα του ανθρώπου να διακρίνει τους φθόγγους (ήχους) της γλώσσας του, να διακρίνει πραγματικές λέξεις της γλώσσας του που έχουν νόημα από μη πραγματικές (ψευδολέξεις) , η γνώση του για το πού πρέπει να τοποθετηθούν οι φθόγγοι και πώς αν αλλάξουν οι φθόγγοι σε μία λέξη θα αλλάξει και το νόημα της.

Σύμφωνα με τον οργανισμό της ASHA η φωνολογία αφορά διαφορετικές λειτουργίες με βάση το αν αναφερόμαστε στον προφορικό λόγο ή στον γραπτό λόγο. Ο προφορικός λόγος περιλαμβάνει την ακουστική και την προφορική τροπικότητα. Στην ακουστική τροπικότητα, η φωνολογία σχετίζεται με την ικανότητα του ανθρώπου να αναγνωρίζει και να διακρίνει τα φωνήματα κατά την ακρόαση (φωνολογική ενημερότητα) . Στην προφορική τροπικότητα, η φωνολογία αναφέρεται στην ικανότητα του ανθρώπου να χρησιμοποιεί κατάλληλα τα φωνολογικά πρότυπα ενώ μιλάει. Ο γραπτός λόγος περιλαμβάνει την ανάγνωση και τη γραφή. Σχετικά με τη ανάγνωση, η φωνολογία σχετίζεται με την αντιστοίχιση γραφήματος - φωνήματος (φωνητική). Αναφορικά με την γραφή, η φωνολογία σχετίζεται με την ακριβή ορθογραφία των λέξεων (Language in brief, ASHA).

Σύμφωνα με την Πήτα, P. (1998) η φωνητική μελετά τους ήχους της γλώσσας από τη σκοπιά της ύλης . Αντικείμενο της φωνητικής είναι οι ήχοι που παράγονται από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα , οι οποίοι παίζουν καθοριστικό ρόλο στη γλώσσα και ονομάζονται φθόγγοι. Η φωνητική διακρίνεται σε τρεις επιμέρους κλάδους:

α) την ακουστική φωνητική που ασχολείται με τους φθόγγους κατά τη φάση που μεσολαβεί ανάμεσα στη παραγωγή τους από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα και στη λήψη τους από τα όργανα της ακοής.

β) την ακροατική φωνητική που μελετά τη φάση της λήψης των ηχητικών κυμάτων από τα όργανα της ακοής .

γ) την αρθρωτική φωνητική που αποτελεί τον αρχαιότερο κλάδο της φωνητικής και εξετάζει τη παραγωγή των φθόγγων από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα, την φώνηση.

Κεφάλαιο 3.2- Στάδια Φωνολογικής Εξέλιξης

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα στάδια της φωνολογικής εξέλιξης των παιδιών όπως αυτά προέκυψαν από τη δοκιμασία "φωνητικής και φωνολογικής εξέλιξης" του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών.

Πίνακας 1 : Ηλικία κατάκτησης φωνημάτων

ΣΤΑΔΙΑ	ΦΩΝΗΜΑΤΑ	ΔΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ
1ο στάδιο 2,6-3,0	m , p , b, (f), (v), t, (n), (d), (l), k, g (x) , (γ), ς, j, λ,	Απλοποίηση συμπλεγμάτων συμφώνων Πτώση φωνημάτων ή συμπλεγμάτων συμφώνων Αρμονία Μετάθεση- μετακίνηση	Εμπροσθοποίηση Οπισθοποίηση Στιγμικοποίηση
2ο στάδιο 3,0-3,6	m , p, b (f), v , t, n, (d),(θ) , (ð) ,(l), (s), (z), (ts), (dz), c, j, x, g, γ, η, τ,	Πτώση συλλαβής Πτώση φωνημάτων κλειστής συλλαβής Αρμονία Μετάθεση- μετακίνηση Απλοποίηση συμπλεγμάτων συμφώνων	Στιγμικοποίηση
3ο στάδιο	m , p , b, f, v, t,	Πτώση συλλαβής	

ΣΤΑΔΙΑ	ΦΩΝΗΜΑΤΑ	ΔΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ
3,6-4,0 3ο στάδιο 3,6-4,0	n, d, (θ) , (δ) , l , s, z, (ts) , (dz), ɲ, ç, ʝ, (λ), k, g, x, γ	Πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής Μετάθεση- μετακίνηση Εμφάνιση ορισμένων συμπλεγμάτων εκτός συμπλεγμάτων με /r/	
4ο στάδιο 4,0-4,6	m , p, b, f, v, t, n, d, θ, δ, l , s, z, (ts), (dz), ɲ, ç, ʝ, λ, k, g,x, γ	Πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής μέσα στη λέξη Εμφάνιση συμπλεγμάτων στιγμαίο σύμφωνο+ /r/	
5ο στάδιο 4,6-5,0	m, p, b, f, v, t, n, d, θ, δ, l, s,z dz, ts ,(r), ɲ, ç, ʝ, λ, k,g, x, γ	Πτώση φωνήματος κλειστής συλλαβής μέσα στη λέξη Εμφάνιση συμπλεγμάτων εξακολουθητικό σύμφωνο+ /r/	
7ο στάδιο 5,6-6,0	m, p, b, f, v, t, n, d, θ, δ, l, s,z dz, ts ,r, ɲ, ç, ʝ,	Κατάκτηση συμφώνων με 3 σύμφωνα εκτός	

ΣΤΑΔΙΑ	ΦΩΝΗΜΑΤΑ	ΔΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ
	ς, λ, κ, γ, χ, γ	από το /ftς/	

Πίνακας 2: Ηλικία κατάκτησης συμπλεγμάτων

Ηλικία	Συμπλέγματα
3,6-4,0	sp , pl, kl, vl, kn, pn, pς, vγ
4,0-4,6	fl , st, sk, sc, ps, sc, ps, ks, xt, tr, kr, ðγ, zm, mn
4,6-5,0	sf, vr, dr, xn, zy, ft
5,0-5,6	γr , γr, str
5,6-6,0	ðr, θr, xtr, ftς

Κεφάλαιο 4.1 - Ορισμοί για τη φωνολογική ενημερότητα

Η φωνολογική ενημερότητα είναι η ικανότητα του ατόμου να μπορεί να αναγνωρίζει και να χειρίζεται συνειδητά τα φωνολογικά στοιχεία της γλώσσας.

Σύμφωνα με την Sprenger-Charolles (1991), ο όρος φωνολογική ενημερότητα υποδηλώνει το σύνολο των γλωσσικών/ εκφραστικών εκδηλώσεων του υποκειμένου που δείχνουν ότι έχει την ικανότητα να κατατέμνει συνειδητά τον προφορικό λόγο σε μονάδες που δεν είναι φορείς σημασίας (συλλαβές, φωνήματα, ομοιοκαταληξίες).

Ακόμη, η **φωνολογική ενημερότητα** ορίζεται: **α)**ως η ικανότητα να χειρίζεται καθένας τις φωνημικές μονάδες του λόγου και να στοχάζεται πάνω σε αυτές και **β)**ως μια από τις μεταγλωσσικές ικανότητες οι οποίες φανερώνουν μια στοχαστική σκέψη και ένα συνειδητό, σκόπιμο έλεγχο του υποκειμένου πάνω στη δομή και τις λειτουργίες της γλωσσικής διαδικασίας με βάση τον Tunmer, 1988.

Στον ελληνικό χώρο, ο Πόρποδας (1989, 2002) ορίζει ως φωνολογική ενημερότητα την ικανότητα του μαθητή να αναλύει τις προφορικές λέξεις στα φωνημικά δομικά τους στοιχεία και να μπορεί να τα αναλύει και να τα συνθέτει, ενώ οι Μουζάκη, Πρωτόπαπας & Τσαντούλα (2008), αναφέρονται στη συνειδητοποίηση των φωνολογικών μερών του λόγου σε επίπεδο συλλαβής και φωνήματος, πέρα από το νόημα και την επικοινωνιακή τους φύση.

Οι δεξιότητες που σχετίζονται με την Φωνολογική Επίγνωση αναπτύσσονται με έναν παρόμοιο, αναμενόμενο, τρόπο σε όλες τις γλώσσες. Στην αρχή τα παιδιά αντιλαμβάνονται μεγαλύτερες φωνητικές μονάδες και καθώς μεγαλώνουν αντιλαμβάνονται ολοένα και μικρότερες (Λέξη→Συλλαβή→

Φώνημα). Ομοίως τα παιδιά είναι ικανά να εντοπίζουν ίδιους ή διαφορετικούς ήχους πριν κατακτήσουν την ικανότητα να χειρίζονται τους ήχους.

Η φωνολογική ενημερότητα χωρίζεται σε τρία διαφορετικά επίπεδα τα οποία προσδιορίζονται αφενός από την διαφορετική φύση των δομικών στοιχείων του λόγου δηλαδή εάν είναι λέξεις, συλλαβές, φωνήματα και αφετέρου από τις γνωστικές απαιτήσεις που προϋποθέτει η επίγνωση του καθενός από αυτά τα στοιχεία.

Τα **επίπεδα** : α) επίγνωση της φωνημικής δομής του προφορικού λόγου

B) επίγνωση της συλλαβικής δομής του προφορικού λόγου

γ)η επίγνωση της δομής στο επίπεδο μιας γλωσσικής μονάδας που ορίζεται μεταξύ της φωνημικής και συλλαβικής δομής. Αυτό το τελευταίο επίπεδο βέβαια έχει αναφερθεί κυρίως στην αγγλική γλώσσα κατά την άποψη αρκετών γλωσσολόγων όπως οι Fudge, Selkirk, Treiman.

Ο Πόρποδας , Κ. (2002) αναφέρει ως φωνημική ενημερότητα την ικανότητα του ατόμου να καταλαβαίνει ότι οι προφορικές λέξεις αποτελούνται από διάφορα δομικά φωνημικά στοιχεία και από την άλλη να μπορεί να χειρίζεται συνειδητά αυτά τα στοιχεία .Στην ελληνική όμως γλώσσα έχει αποδειχτεί ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας δυσκολεύονται ιδιαίτερα στην κατάκτηση της φωνημικής επίγνωσης. Ο λόγος είναι ότι η κατάκτηση της επίγνωσης είναι αρκετά περίπλοκη καθώς στον προφορικό λόγο που χρησιμοποιούν τα παιδιά οι ήχοι της ομιλίας δεν είναι χωρισμένοι αλλά συναρθρώνονται. Έτσι λοιπόν για να καταφέρουν να φτάσουν στην φωνημική επίγνωση θα πρέπει να αναπτύξουν την ικανότητα ανάλυσης και σύνθεσης της δομής μιας λέξης, δηλαδή για κάτι που από την φύση του δεν μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτό και κατανοητό.

Η συλλαβική επίγνωση σχετίζεται με την ικανότητα του ατόμου να καταλαβαίνει ότι μια προφορική λέξη αποτελείται από συλλαβές και επιπλέον να μπορεί να συνθέτει και να αναλύει τις συλλαβές κάθε λέξης. Η διαδικασία αυτή είναι αρκετά πιο εύκολη και γι' αυτό αποκτάται νωρίτερα από την φωνημική επίγνωση. Οι συλλαβές είναι πιο εύκολα αντιληπτές και αναγνωρίσιμες σύμφωνα με τους Wagner&Torgesen, 1987. Συνεπώς, όταν ένα παιδί θέλει να αναλύσει μια πολυσύλλαβη λέξη πχ την λέξη /μαξιλάρι/ μπορεί να τα καταφέρει παράγοντας την λέξη τμηματικά πχ (/ μα/ -/ξι/-/λα/-/ρι/). (Πόρποδας, Κ. 2002)

Τέλος, ο Πόρποδας, Κ. (2002) αναφέρεται στην επίγνωση για τα τμήματα της συλλαβής σχετίζοντάς την ως την ικανότητα του ατόμου να καταλαβαίνει ότι μια συλλαβή αποτελείται από δυο δομικά τμήματα : α) το **αρχικό τμήμα** μιας συλλαβής, το οποίο περιλαμβάνει το σύμφωνο η το σύμπλεγμα των συμφώνων που υπάρχουν στην συλλαβή και το β) **τελικό τμήμα** μιας συλλαβής, το οποίο περιλαμβάνει το φωνήεν και το σύμφωνο η τα σύμφωνα που ακολουθούν. Αυτή η άποψη γι' αυτού του είδους τη δομή της συλλαβής της αγγλικής γλώσσας είναι γνωστή ως **ιεραρχική δομή** της συλλαβής όπως επισημαίνουν οι Fugde, Roll&Turner, Treiman&Baron, Selkirk.

Στην ελληνική γλώσσα όμως η δομή είναι γραμμική διότι η συλλαβή αποτελείται από μια διαδοχική σειρά φωνημάτων δομημένα κατά σειρά γι' αυτό και δεν είναι απαραίτητη η επίγνωση της ιεραρχικής δομής της αγγλικής γλώσσας όπως και έχει αποδειχτεί αυτό ερευνητικά. Σίγουρα πάντως το θέμα αυτό χρήζει περισσότερης έρευνας και διερεύνησης για να δοθεί μια πιο ξεκάθαρη εικόνα. (Πορποδας Κ., 2002).

Κεφάλαιο 4.2 - Μέθοδοι αξιολόγησης και εξάσκησης του επιγλωσσικού επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας

Σύμφωνα με το μοντέλο ανάγνωσης των Seymour 1990,1997,1999, Seymour&Duncan, 2001, η φωνολογική επίγνωση έχει δύο επίπεδα αναπαράστασης, το επιγλωσσικό και το μεταγλωσσικό.

Κατά τον Πόρποδα, Κ. (2002) το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας σχετίζεται με την οργάνωση της φωνολογικής δομής της γλώσσας, η οποία δεν είναι ακόμα σαφής. Σύμφωνα με τους Gombert(1992) και Seymour&Duncan (2001), ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αξιολόγησης και εξάσκησης στο επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας είναι το τεστ διάκρισης της ομοιότητας ή διαφοράς μεταξύ των προφορικών λέξεων. Οι κύριες εκδοχές αυτού του τεστ είναι τρεις :

- α) Το τεστ διάκρισης του διαφορετικού ή τεστ ηχητικής ταξινόμησης
- β) Το τεστ απόφασης για την ομοιότητα ή διαφορά των λέξεων
- γ) Το τεστ επισήμανσης της ομοιοκαταληξίας

Κεφάλαιο 4.3 - Μέθοδοι αξιολόγησης και εξάσκησης του μεταγλωσσικού επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας

Ο Πόρποδας, Κ. (2002) αναφέρει ότι το μεταγλωσσικό επίπεδο αναφέρεται στην οργάνωση της φωνολογικής δομής της γλώσσας ,η οποία είναι σαφής και τα στοιχεία της μπορούν να αναλυθούν. Ο καλύτερος τρόπος αξιολόγησης και εξάσκησης του μεταγλωσσικού επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας είναι εκείνα τα τεστ που αξιολογούν την ικανότητα που έχει το παιδί ως προς το να διαχωρίζει, να απομονώνει, να χειρίζεται, να συνθέτει και να αρθρώνει τα φωνολογικά τμήματα της λέξης, κυρίως στο επίπεδο του φωνήματος ή/και της συλλαβής . Τα τεστ που αξιολογούν τις παραπάνω ικανότητες και χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση συλλαβικής και φωνημικής επίγνωσης του παιδιού είναι:

- α) Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής κατάτμησης
- β) Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής σύνθεσης
- γ) Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής απαλοιφής
- δ) Το τεστ συλλαβικής ή φωνημικής αντιστροφής

Κεφάλαιο 4.4- Η σημασία της αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας

Τα τελευταία χρόνια έχει βρεθεί στο επίκεντρο των ερευνών η ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας στα παιδιά προσχολικής ηλικίας . Αυτό συμβαίνει διότι η φωνολογική επίγνωση είναι ζωτικής σημασίας για την κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής.

Σύμφωνα με τους ερευνητές η σχέση αυτή υπάρχει και παρά τις αντικρουόμενες απόψεις που επικρατούν το μόνο σίγουρο στο οποίο έχουν καταλήξει είναι ότι η σχέση αυτή είναι αμοιβαία και ανταποδοτική. Υπάρχουν πολλά δεδομένα από έρευνες που υποστηρίζουν διάφορες απόψεις σχετικά με αυτή την σχέση. Οι παρακάτω αναφορές σε έρευνες αλλά και τεκμηριωμένες απόψεις έχουν παρουσιαστεί από τον Πόρποδα Κ. (2002).

Πιο συγκεκριμένα , δυο βρετανοί καθηγητές οι Bryant&Goswami το 1987 (σ.439), διατύπωσαν ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ της κατάκτησης της ανάγνωσης και της φωνολογικής επίγνωσης και ότι αυτό αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες στην Σύγχρονη Ψυχολογία.

Μια ακόμη άποψη ,η οποία προκύπτει από τους Gough&Hillinger 1980, Gough&Tunmer 1986, Stanovich 1986, είναι ότι υπάρχει μια αιτιώδης σχέση μεταξύ της φωνολογικής επίγνωσης και της μάθησης της ανάγνωσης που βασίζεται στο γεγονός ότι τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν την αντιστοιχία γραφημάτων-φωνημάτων .Η γνώση αυτή διευκολύνεται εάν το παιδί κατέχει την φωνολογική δομή του προφορικού λόγου.

Τα αποτελέσματα από έρευνες που έγιναν σε διαφορετικές γλώσσες έδειξαν ότι όταν το παιδί συνειδητοποιεί την φωνολογική δομή του προφορικού λόγου διευκολύνει και την εκμάθηση της ανάγνωσης. Μέσα στις γλώσσες που έγιναν οι κυριότερες έρευνες ήταν και η ελληνική γλώσσα, στην οποία η έρευνα

διεξήχθη στο Πανεπιστήμιο Πατρών από τον Κων/νο Πόρποδα. Οι άλλες γλώσσες ήταν η ιταλική, η ρωσική, η σουηδική και η αγγλική.

Το συμπέρασμα έπειτα από την αναλυτική και συστηματική έρευνα στην ελληνική γλώσσα ήταν ότι όταν κάποιος αποκτά με εξάσκηση φωνολογική επίγνωση πριν από την εκμάθηση της ανάγνωσης παίζει καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα κατάκτηση και της ανάγνωσης και της γραφής. Παρόμοιο αποτέλεσμα προέκυψε και στις έρευνες των υπολοίπων γλωσσών.

Υπήρχαν όμως και κάποιοι υποστηρικτές, όπως ο Jose Morais από το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βρυξελλών, οι οποίοι πίστευαν μια αντίθετη άποψη. Η άποψη αυτή ήταν ότι η μάθηση της ανάγνωσης είναι εκείνη που διευκολύνει την απόκτηση της φωνολογικής επίγνωσης. Μετά από έρευνες ο Morais και οι συνεργάτες του συμπέραναν ότι η μάθηση της ανάγνωσης αποτελεί προϋπόθεση για την κατάκτηση της φωνολογικής επίγνωσης. Αυτή η διατύπωση σχολιάστηκε εκτενώς από άλλους ερευνητές και είχε απήχηση στην διεθνή επιστημονική κοινότητα.

Έχει διατυπωθεί και μια τρίτη άποψη η οποία λέει ότι η μάθηση της ανάγνωσης και η φωνολογική επίγνωση έχουν μια σχέση αμοιβαιότητας και αλληλεπίδρασης. Αυτή η σχέση δεν εμφανίζεται στην προσχολική ηλικία του παιδιού αλλά με την φοίτηση του στην Α' τάξη του Δημοτικού.

Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από διάφορους ερευνητές σε διάφορες γλώσσες όπως από τους Perfetti για την αγγλική γλώσσα, από τους Wimmer για την γερμανική κ.α. Ενισχύεται επίσης και από τα αποτελέσματα της έρευνας του Hatcher όπως και από έρευνα των Roth&Schneider, 2001.

Συμπερασματικά, με βάση τα δεδομένα των ερευνών συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής γλώσσας προκύπτουν τα ακόλουθα :

1. Η φωνολογική επίγνωση μπορεί να αναπτυχτεί και ανεξάρτητα από την ανάγνωση και πριν την εκμάθηση της ανάγνωσης.

2. Εάν κάποιος είναι φωνολογικά ενήμερος αποτελεί έναν ευνοϊκό παράγοντα για την μάθηση της ανάγνωσης (Πόρποδας, Κ., 2002)

Κεφάλαιο 4.5- Η σημασία της θεραπείας της φωνολογικής ενημερότητας

Τα τελευταία είκοσι χρόνια έχουν διεξαχθεί παγκοσμίως πολλές έρευνες που αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης στην φωνολογική ενημερότητα.

Ειδικότερα, ο Li-Chih-Wang στη μελέτη του " Effects of phonological training on the reading- related abilities of HongKong" είχε σκοπό να συγκρίνει τις δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας, τις ικανότητες ανάγνωσης χαρακτήρων της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου πριν και μετά την εκπαίδευση στην φωνολογική ενημερότητα. Το δείγμα της έρευνας ήταν 56 παιδιά συνολικά, από τα οποία τα 2/3 ήταν παιδιά με δυσλεξία και το 1/3 ήταν παιδιά με σοβαρό κίνδυνο για εμφάνιση δυσλεξίας. Όλα τα παιδιά πήγαιναν από τρίτη έως και έκτη τάξη στο σχολείο. Η πειραματική ομάδα εκπαιδεύτηκε στις δεξιότητες φωνολογικής επίγνωσης, ενώ η ομάδα ελέγχου δεν έλαβε καμία θεραπεία. Αρχικά, έγινε μία αξιολόγηση που περιελάμβανε μέτρηση του μη λεκτικού IQ, ασκήσεις φωνολογικής ενημερότητας, ταχεία-αυτόματη κατονομασία, μορφολογική ενημερότητα και ανάγνωση λέξεων. Στη συνέχεια ακολούθησαν 15 ημερήσιες συνεδρίες είκοσι λεπτών για διάστημα τριών εβδομάδων. Στις πρώτες συνεδρίες διεξάχθηκαν ηχητικά παιχνίδια στα οποία τα παιδιά δημιουργούσαν σχέσεις. Στην συνέχεια, τα παιδιά διδάχτηκαν για πρώτη φορά να αναγνωρίζουν και να προφέρουν ήχους που ξεκινούν ή τελειώνουν σε συγκεκριμένο χαρακτήρα. Επιπλέον, διδάχτηκαν

να προφέρουν ξεχωριστά όλους τους ήχους ενός κινέζικου χαρακτήρα (ανάλυση) και να προφέρουν λέξεις αφού ακούσουν τα φωνήματα που παρουσιάστηκαν (σύνθεση). Μετά την αναγνώριση ήχου οι μαθητές άκουγαν ένα γνωστό τραγούδι σε κάθε εκπαιδευτική συνεδρία. Στη συνέχεια, τους ζητούταν να τραγουδήσουν το τραγούδι ακλουθώντας τη μουσική χωρίς τους στίχους μετά από επίδειξη των εκπαιδευτών. Τέλος, οι εκπαιδευτές έδιναν τους στίχους και επεσήμαναν τις λέξεις μία- μία , επεσήμαναν λέξεις με στοχευμένους κινεζικούς χαρακτήρες που άνηκαν στο επίπεδο μάθησης της 4ης τάξης του δημοτικού σχολείου. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι είναι ωφέλιμη τόσο η εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα όσο και η εκπαίδευση στην ανάγνωση κινεζικών χαρακτήρων. Ωστόσο, υπάρχει περιορισμός ως προς την ηλικία καθώς οι πιθανότητες βελτίωσης είναι λιγότερες αν το παιδί ξεπερνά τα 10 έτη.

Η Gillon στη μελέτη της χρησιμοποίησε μία παρέμβαση στη φωνολογική ενημερότητα σε παιδιά ηλικίας 5,6 έως 7,6 ετών , τα οποία είχαν διαταραχές ομιλίας. Το πρόγραμμα παραδοσιακής παρέμβασης περιλάμβανε παρέμβαση ως προς το φώνημα και την άρθρωση και σε μερικές σοβαρές περιπτώσεις περιελάμβανε δραστηριότητες από το πρόγραμμα Nuffield Dyspraxia 55 (NDP55). Το πρόγραμμα αυτό διδάσκει τη βασική τοποθέτηση ως προς την άρθρωση και τον συντονισμό των κινήσεων της ομιλίας. Αν και δεν υπάρχει κάποια πηγή που να αναφέρει ότι το πρόγραμμα NDP55 μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μεταφωνολογική ενημερότητα, παρόλα αυτά το πρόγραμμα αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για την παρέμβαση στη μεταφωνολογική ενημερότητα. Η Gillon στη μελέτη της αναφέρει ότι οι περισσότερες ασκήσεις λόγου και ομιλίας ενσωματώνουν τη φωνολογική ενημερότητα σε κάποιο βαθμό. Στη μελέτη της αποφάνθηκε ότι στα παιδιά που έλαβαν εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα ανάλογη με την ηλικία τους, βελτιώθηκε το επίπεδο γραμματισμού καθώς και η άρθρωση τους. Η

Gillon κατέληξε στο ότι η παρουσία σοβαρής φωνολογικής διαταραχής δεν περιορίζει τα οφέλη που θα λάβει το παιδί μέσα από την εκπαίδευση στη φωνολογική ενημερότητα και ότι τα παιδιά με φωνολογική διαταραχή πρέπει να λάβουν ένα είδος άμεσης φωνολογικής διδασκαλίας που να είναι κατάλληλος για την ανάπτυξη του γραμματισμού τους.

Κεφάλαιο 5ο

Μεθοδολογία

Με σκοπό να αξιολογηθεί η γνώση των λογοθεραπευτών/λογοπεδικών σχετικά με τη φωνολογική ενημερότητα, πραγματοποιήθηκε μια έρευνα κατά τη χρονική περίοδο 04/03/2019 έως 19/03/2019.

Το ερωτηματολόγιο κατασκευάστηκε και ανέβηκε στην ερευνητική πλατφόρμα survey monkey. Το δείγμα της έρευνας ήταν πενήντα (50) λογοθεραπευτές/λογοπεδικοί, ανεξαρτήτως ηλικίας ,φύλου και ετών άσκησης του επαγγέλματος. Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε τριάντα πέντε (35) ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.

Κεφάλαιο 5.1- Συμμετέχοντες και κριτήρια

Στην έρευνα που διεξήχθη συμμετείχαν πενήντα (50) λογοθεραπευτές/λογοπεδικοί. Τα κριτήρια των συμμετεχόντων ήταν η κατοχή βασικού πτυχίου του τμήματος λογοθεραπείας και η εργασία τους σε κέντρα ειδικών θεραπειών, ανεξαρτήτως των ετών άσκησης του επαγγέλματος.

Κεφάλαιο 5.2- Περιγραφή ερωτηματολογίου

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν ένα ερωτηματολόγιο με τριάντα-πέντε (35) ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις που περιελάμβανε το ερωτηματολόγιο ήταν κλειστού τύπου, με πολλαπλές επιλογές. Η κάθε ερώτηση περιελάμβανε από τέσσερις έως και έξι επιλογές προς απάντηση. Οι ερωτήσεις αφορούσαν:

1. δημογραφικά δεδομένα όπως το φύλο, η ηλικία, τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας, η βαθμίδα εκπαίδευσης και παρακολούθηση εκπαιδεύσεων/σεμιναρίων σχετικά με τη φωνολογική ενημερότητα,

2. θεωρητικό περιεχόμενο όπως ορισμούς και γενικές γνώσεις για τη φωνολογική ενημερότητα .

3. μεθόδους αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας

4. μεθόδους εξάσκησης των δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας

Επιπλέον συγκεντρώθηκαν στοιχεία από μία μελέτη του εξωτερικού που αφορούσαν τη φωνολογική ενημερότητα .Τα στοιχεία αυτά τροποποιήθηκαν και συμπεριελήφθησαν ως ερωτήσεις θεωρητικού και πρακτικού περιεχομένου. Η έρευνα ήταν η παρακάτω:

1. Mouzaki Aggeliki, Diamanti Vasiliki, Ralli Asimina, Antoniou Faye, Papaioannou Sofia , Protopapas Athanassios , "Preschool phonological and morphological awareness as longitudinal predictors of early reading and spelling development ", Έτος : 2017

Πηγη: NCBI (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5712002/>)

Κεφάλαιο 5.3- Πιλοτική χορήγηση ερωτηματολογίου

Το παρόν ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε με βάση μελέτη βιβλιογραφίας που σχετιζόταν με τη φωνολογική ενημερότητα, τη δυσλεξία ,τις μαθησιακές δυσκολίες και την ανάγνωση. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα δεν αποτελεί μέρος ήδη υπάρχοντος ερωτηματολογίου που τροποποιήθηκε ή μεταφράστηκε από ξένη γλώσσα.

Κεφάλαιο 5.4- Δεοντολογικά ζητήματα έρευνας

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας ανέβηκε στην πλατφόρμα survey monkey που σχετίζεται με τη διεξαγωγή ερευνών και με την διεξαγωγή ποσοτικών και ποιοτικών αναλύσεων. Στη συνέχεια το ερωτηματολόγιο στάλθηκε μέσω

διαδικτυακού συνδέσμου στα emails των συμμετεχόντων ώστε να απαντήσουν και να ξεκινήσει η έρευνα .

Η συμμετοχή των λογοθεραπευτών/λογοπεδικών στην έρευνα ήταν οικειοθελής . Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν ότι τα προσωπικά τους στοιχεία και οι απαντήσεις που έδωσαν θα παραμείνουν εμπιστευτικές και ότι τα δεδομένα/αποτελέσματα της έρευνας θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τη διεξαγωγή ποσοτικών και ποιοτικών αναλύσεων.

Κεφάλαιο 5.5- Μέθοδος διανομής και ανάλυσης

Αρχικά το ερωτηματολόγιο ανέβηκε στην πλατφόρμα survey monkey που σχετίζεται με την διεξαγωγή ερευνών και την ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών αναλύσεων. Στη συνέχεια το ερωτηματολόγιο στάλθηκε μέσω διαδικτυακού συνδέσμου (link) στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email) το όλων των συμμετεχόντων ώστε να ενημερωθούν και να το απαντήσουν. Στη συνέχεια, αφού έληξε η έρευνα , η πλατφόρμα survey monkey συνέλεξε όλα τα απαραίτητα δεδομένα της έρευνας σε μορφή αρχείου στο πρόγραμμα Microsoft power point. Στο τέλος, σειρά είχε ο σχολιασμός και η ανάλυση των δεδομένων της έρευνας.

Κεφάλαιο 6ο

Ανάλυση Αποτελεσμάτων

Κεφάλαιο 6.1- Δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων.

Σε αυτήν την υποενότητα θα παρουσιαστούν τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων όπως το φύλο, η ηλικία, ο τίτλος σπουδών, τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας, η παρακολούθηση εκπαιδεύσεων σχετικά με τη φωνολογική ενημερότητα, σε ποιες ηλικίες χορηγούν τεστ φωνολογικής ενημερότητας, σε ποιες περιπτώσεις το χορηγούν και αν χρησιμοποιούν άτυπα ή σταθμισμένα τεστ αξιολόγησης.

Παρακάτω θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα τις έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από την πλατφόρμα διεξαγωγής ερευνών και ποιοτικών αναλύσεων survey monkey.

Ερώτηση 1: Επιλέξτε το φύλο σας

Αναφορικά με το φύλο, το 76% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε ότι είναι γυναικείου φύλου και το 24% απάντησε ότι είναι αρσενικού φύλου.

Ερώτηση 2 : Σε ποιο ηλικιακό φάσμα ανήκετε;

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
20 – 25	26.00%	13
26 -35	52.00%	26
36 – 45	18.00%	9
46+	4.00%	2
Total Respondents: 50		

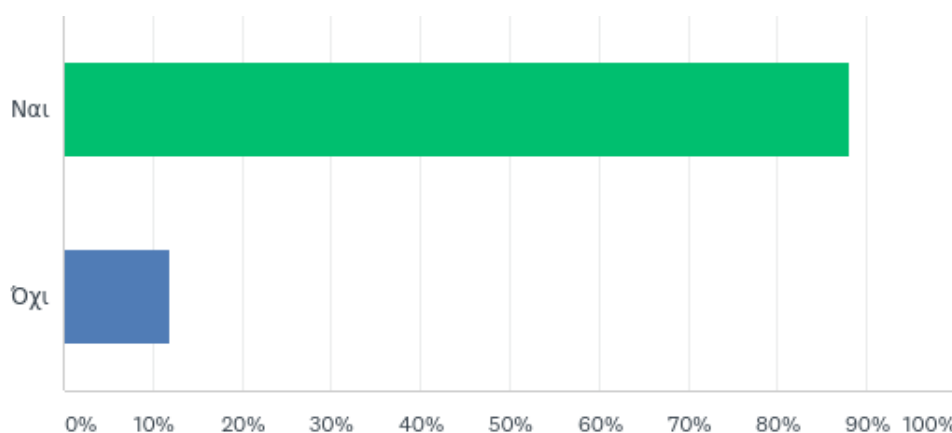
Αναφορικά με την ηλικία τους, οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 26% ότι είναι ηλικίας 20 ως 25 ετών, κατά 52% ότι είναι ηλικίας 26 ως 35 ετών, κατά 18% ότι είναι ηλικίας 36 έως 45 ετών και κατά 4% ότι είναι ηλικίας 46 ετών και άνω.

Ερώτηση 3 : Ποιο τίτλο σπουδών κατέχετε;

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Τριτοβάθμια εκπαίδευση - BSc	58.00%	29
Μεταπτυχιακό - MSc	40.00%	20
Διδακτορικό - PhD	2.00%	1
Total Respondents: 50		

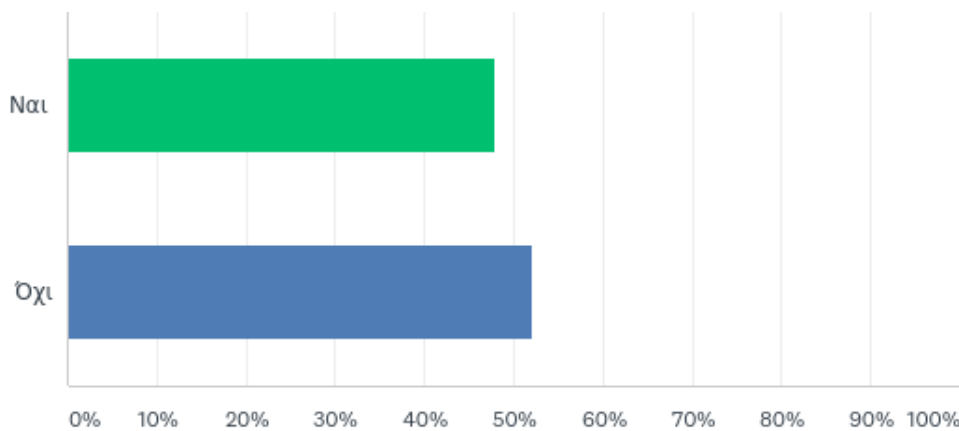
Αναφορικά με τον τίτλο σπουδών , το 58% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε ότι είναι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 40% απάντησε ότι κατέχει μεταπτυχιακό και το 2% απάντησε ότι κατέχει διδακτορικό.

Ερώτηση 4: Έχετε ολοκληρώσει πτυχίο στη Λογοθεραπεία στη τριτοβάθμια εκπαίδευση;

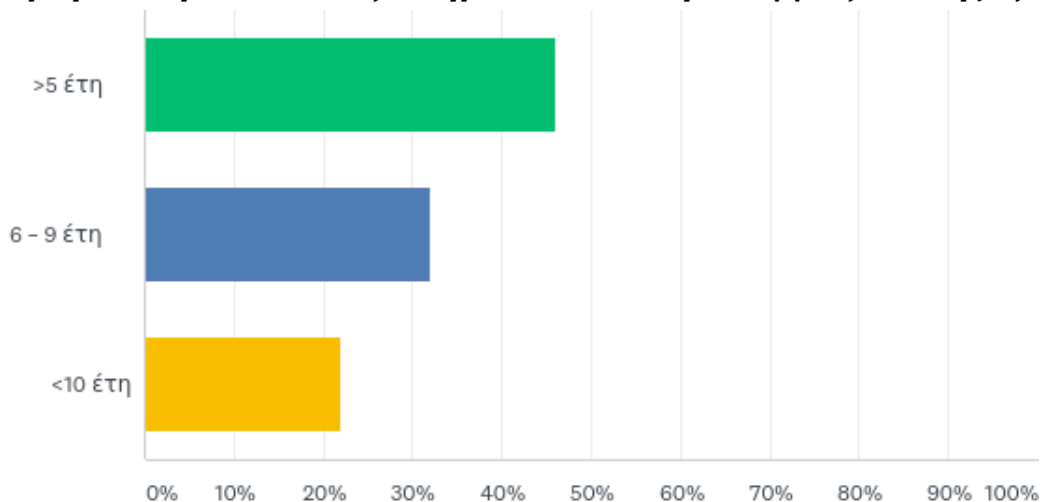
Σχετικά με την ολοκλήρωση πτυχίου στη Λογοθεραπεία, οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 88% ότι έχουν ολοκληρώσει πτυχίο στη Λογοθεραπεία , ενώ το 12% απάντησαν ότι δεν έχουν ολοκληρώσει πτυχίο στη Λογοθεραπεία.

Ερώτηση 5: Έχετε παρακολουθήσει εκπαίδευση αναφορικά με τη φωνολογική επίγνωση και τη φωνολογική ενημερότητα;

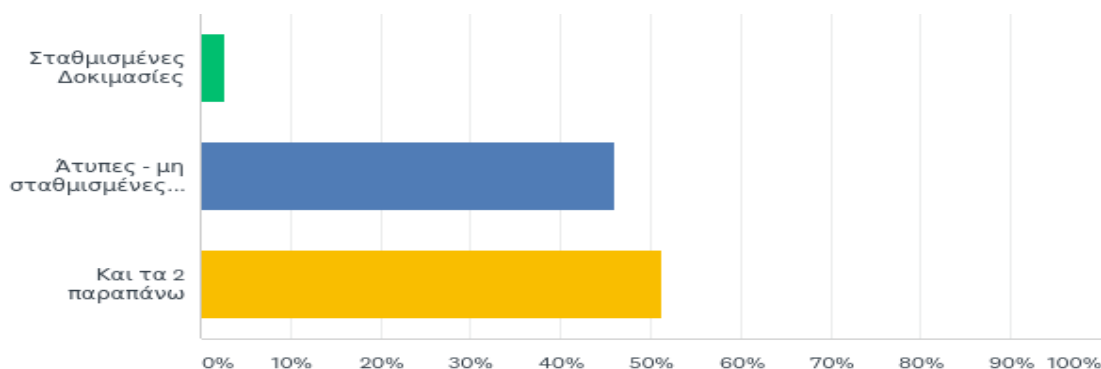
Σχετικά με την εκπαίδευση στη φωνολογική επίγνωση και φωνολογική ενημερότητα, το 48% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε ότι έχει παρακολουθήσει εκπαίδευση . Αντίθετα, το 52% απάντησε ότι δεν έχει παρακολουθήσει εκπαίδευση ως προς τη φωνολογική επίγνωση και τη φωνολογική ενημερότητα.

Ερώτηση 6: Παρακαλώ συμπληρώστε τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας

Σχετικά με τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας, το 46% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε ότι διαθέτουν επαγγελματική εμπειρία μεγαλύτερη των 5 ετών, το 32% απάντησε ότι διαθέτει επαγγελματική εμπειρία που κυμαίνεται από 6 έως 9 έτη . Τέλος, το 22% των συμμετεχόντων απάντησε ότι διαθέτει επαγγελματική εμπειρία μικρότερη των 10 ετών.

Ερώτηση 7: Για να αξιολογήσετε τη φωνολογική ενημερότητα χρησιμοποιείτε:

Αναφορικά με τις μεθόδους αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας, οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 2,70% ότι χρησιμοποιούν σταθμισμένες δοκιμασίες, το 45,95% απάντησε ότι χρησιμοποιούν άτυπες- μη σταθμισμένες δοκιμασίες και το 51,35% απάντησε ότι χρησιμοποιεί τόσο τις άτυπες- μη σταθμισμένες δοκιμασίες όσο και τις σταθμισμένες δοκιμασίες αξιολόγησης. Συνεπώς, ένα μεγάλο ποσοστό των λογοθεραπευτών που ανέρχεται στο 45,95% δεν χρησιμοποιεί τα σταθμισμένα εργαλεία αξιολόγησης (πχ ΜΕΤΑΦΩΝ, Εργαλείο ανίχνευσης και διερεύνησης των αναγνωστικών δυσκολιών στο νηπιαγωγείο και Α'-Β' Δημοτικού).

Ερώτηση 8: Σε ποιες ηλικίες χορηγείτε εσείς το τεστ φωνολογικής ενημερότητας;

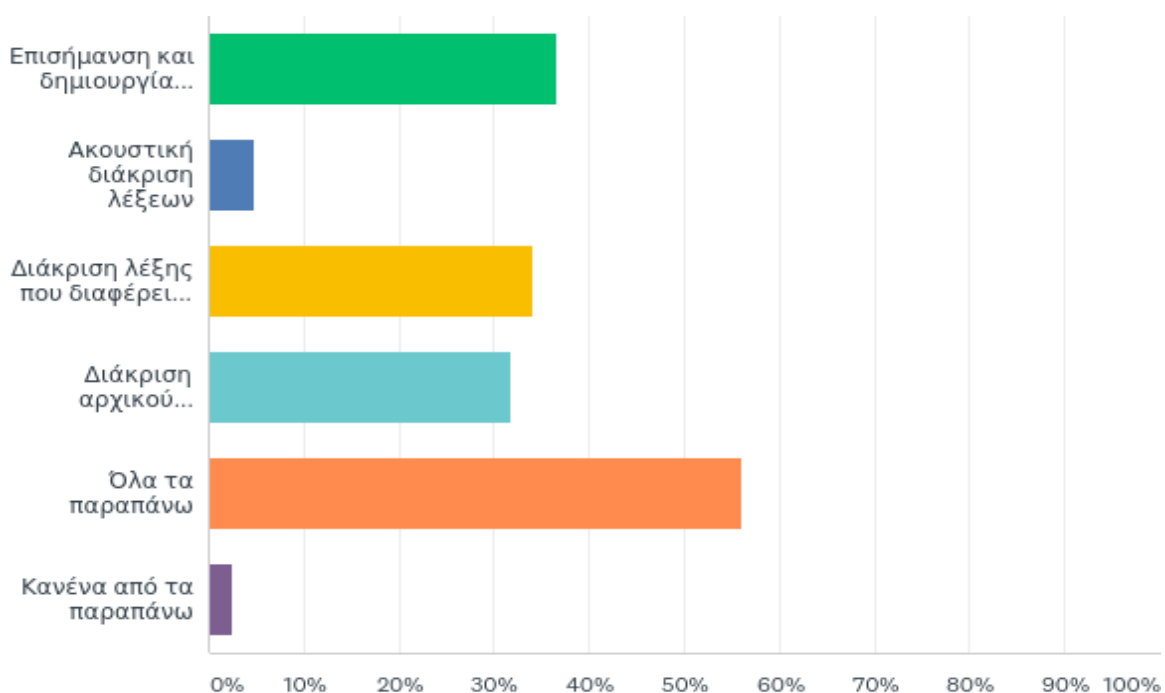
Στην ερώτηση " Σε ποιες ηλικίες χορηγείτε εσείς το τεστ φωνολογικής ενημερότητας; ", το 41,46% των συμμετεχόντων απάντησε "4-6 ετών", το 26,83% απάντησε "6-8 ετών" και το 31,71% απάντησε "σε όλες τις ηλικίες". Σε αυτήν ερώτηση η σωστή απάντηση ήταν ότι το τεστ φωνολογικής ενημερότητας χορηγείται στα παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο να εμφανίσουν δυσκολίες είτε που έχουν εμφανίσει δυσκολίες σε όποια ηλικία και αν βρίσκονται. Οι δυσκολίες μπορεί να σχετίζονται είτε με την ανάπτυξη της

άρθρωσης και της φωνολογίας είτε με δυσκολίες στη μάθηση. Αναφορικά με την άρθρωση και τη φωνολογία, η ακουστική διάκριση βοηθάει τα παιδιά σχολικής και προσχολικής που μπερδεύουν-συγχέουν τα φωνήματα. Αντίθετα, στα παιδιά προσχολικής ηλικίας η αξιολόγηση και εξάσκηση της φωνολογικής ενημερότητας προλαμβάνει τις δυσκολίες στην ανάγνωση και κατ' επέκταση τις μαθησιακές δυσκολίες.

Κεφάλαιο 6.2 - Η γνώση των λογοθεραπευτών για τα επίπεδα της φωνολογικής ενημερότητας.

Σε αυτήν την ενότητα θα παρουσιαστούν οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, οι οποίες αξιολογούν τις γνώσεις των λογοθεραπευτών για την φωνολογική ενημερότητα και τα επίπεδα της.

Ερώτηση 9: Με ποιες δραστηριότητες αξιολογείται το επιγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας;

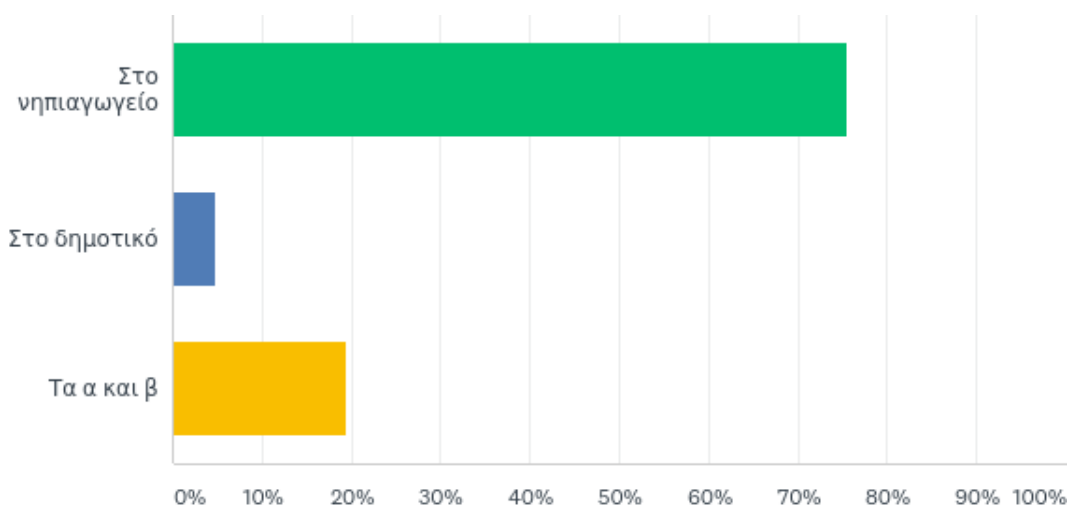
Στην ερώτηση " Με ποιες δραστηριότητες αξιολογείται το επιγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας; " , το 36,59% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε " επισήμανση και δημιουργία ομοιοκαταληξίας", το 4,88% απάντησε " ακουστική διάκριση λέξεων", το 34,15% απάντησε " διάκριση της λέξης που διαφέρει φωνολογικά από τις άλλες δύο " . Το 31,71% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε " διάκριση του αρχικού φωνήματος" , το 56,10% απάντησε " όλα τα παραπάνω" και το 2,44% " κανένα από τα παραπάνω". Το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη απόκλιση στα ποσοστά των απαντήσεων δείχνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων έδωσε παραπάνω από μία απαντήσεις στη ερώτηση αντί να επιλέξει την απάντηση " όλα τα παραπάνω" που ήταν η σωστή απάντηση. Αυτό το ποσοστό των λογοθεραπευτών πιθανότατα δεν γνώριζε ότι το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας αξιολογείται με ασκήσεις που συμπεριλαμβάνουν τόσο την επισήμανση και δημιουργία ομοιοκαταληξίας, την ακουστική διάκριση λέξεων, τη διάκριση της λέξης που διαφέρει φωνολογικά από τις άλλες δύο όσο και τη διάκριση του αρχικού φωνήματος.

Ερώτηση 10: Με ποιες δραστηριότητες αξιολογείται το μεταγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας;

Στην ερώτηση "Με ποιες δραστηριότητες αξιολογείται το μεταγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας; " , το 2,44% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε "συλλαβική και φωνημική σύνθεση", το 95,12% απάντησε " όλα τα παραπάνω" και το 2,44% απάντησε " κανένα από τα παραπάνω", τέλος ποσοστό 0,00% συγκέντρωσαν οι επιλογές "συλλαβική και φωνημική κατάτμηση λέξεων" ,"συλλαβική και φωνημική απαλοιφή λέξης" και "συλλαβική και φωνημική αντιστροφή". Συνεπώς, το

95,12% των λογοθεραπευτών γνώριζε τις δραστηριότητες με τις οποίες αξιολογείται το μεταγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας.

Ερώτηση 11: Το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας κατακτάται:

Αναφορικά με το πότε κατακτάται το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας, οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 75,61% ότι κατακτάται στο νηπιαγωγείο, κατά 4,88% ότι κατακτάται στο δημοτικό και το 19,51% απάντησε ότι κατακτάται τόσο στο νηπιαγωγείο όσο και στο δημοτικό. Το ποσοστό των Λογοθεραπευτών που δεν γνώριζε ότι το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας κατακτάται τόσο στο νηπιαγωγείο όσο και στο δημοτικό ανέρχεται στο 80,49%. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Παντελιάδου, Σ. (2000) τα παιδιά από τη νηπιακή ηλικία χρησιμοποιούν τις ομοιοκαταληξίες που ανήκουν στο επιγλωσσικό επίπεδο σε παιχνίδια και τραγούδια. Ωστόσο, με την γλωσσική εξέλιξη και ανάπτυξη του γραμματισμού στην Α' δημοτικού οι διεργασίες της φωνολογικής ενημερότητας εμπλουτίζονται και η φωνολογική επεξεργασία του λόγου πραγματοποιείται σε δυσκολότερα επίπεδα περνώντας από το συλλαβικό στο φωνημικό επίπεδο.

Ερώτηση 12: Σε ποιες περιπτώσεις χορηγείται αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας;

Στην ερώτηση " Σε ποιες περιπτώσεις χορηγείται αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας;" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 46,34% ότι η αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας χορηγείται όταν υπάρχουν αναγνωστικές δυσκολίες, το 14,63% απάντησε όταν υπάρχει φωνολογική διαταραχή, το 36,59% απάντησε "όλα τα παραπάνω" και το 2.44% απάντησε "κανένα από τα παραπάνω". Συνεπώς, μόνο το 36,59% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας χορηγείται τόσο όταν υπάρχουν αναγνωστικές δυσκολίες, αρθρωτική διαταραχή, φωνολογική διαταραχή όσο και όταν υπάρχει καθυστέρηση λόγου.

Ερώτηση 13: Το μεταγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας κατακτάται:

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Στο νηπιαγωγείο	16.67%	6
Στο δημοτικό	66.67%	24
Και τα δύο παραπάνω	16.67%	6
TOTAL		36

Αναφορικά με το πότε κατακτάται το μεταγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας , το 16,67% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε ότι κατακτάται στο νηπιαγωγείο, το 66,67% απάντησε ότι κατακτάται στο δημοτικό και το 16,67% απάντησε " όλα τα παραπάνω". Συνεπώς , μόνο το 33,34% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι το μεταγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας κατακτάται στο δημοτικό. Πιο συγκεκριμένα, αυτό συμβαίνει διότι το μεταγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας περιλαμβάνει ανώτερες δεξιότητες (πχ φωνημική

αντιστροφή , φωνημική απαλοιφή κ.α.) που απαιτούν πλήρη κατανόηση και συστηματική χρήση του αλφαβητικού κώδικα.

Ερώτηση 14: Με τι σχετίζεται το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας;

Στην ερώτηση " με τι σχετίζεται το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 13,51% ότι σχετίζεται με την ανάλυση των φωνολογικών μερών σε μία λέξη , το 16,22% απάντησε ότι σχετίζεται με την κατανόηση ότι οι λέξεις αποτελούνται από διακριτά μέρη, το 67,57% απάντησε " όλα τα παραπάνω" και το 2,70% απάντησε " κανένα από τα παραπάνω". Συνεπώς , μόνο το 32,43% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι το επιγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης σχετίζεται τόσο με τη ανάλυση της δομής των λέξεων και με την αναγνώριση των φωνολογικών μερών μίας λέξης όσο και με την κατανόηση ότι οι προφορικές λέξεις αποτελούνται από διακριτά τμήματα δηλαδή από συλλαβές και φωνήματα.

Ερώτηση 15 : Ανάλογα με το είδος της φωνολογικής μονάδας που απαιτείται από το παιδί να χειριστεί, η φωνολογική ενημερότητα διακρίνεται σε:

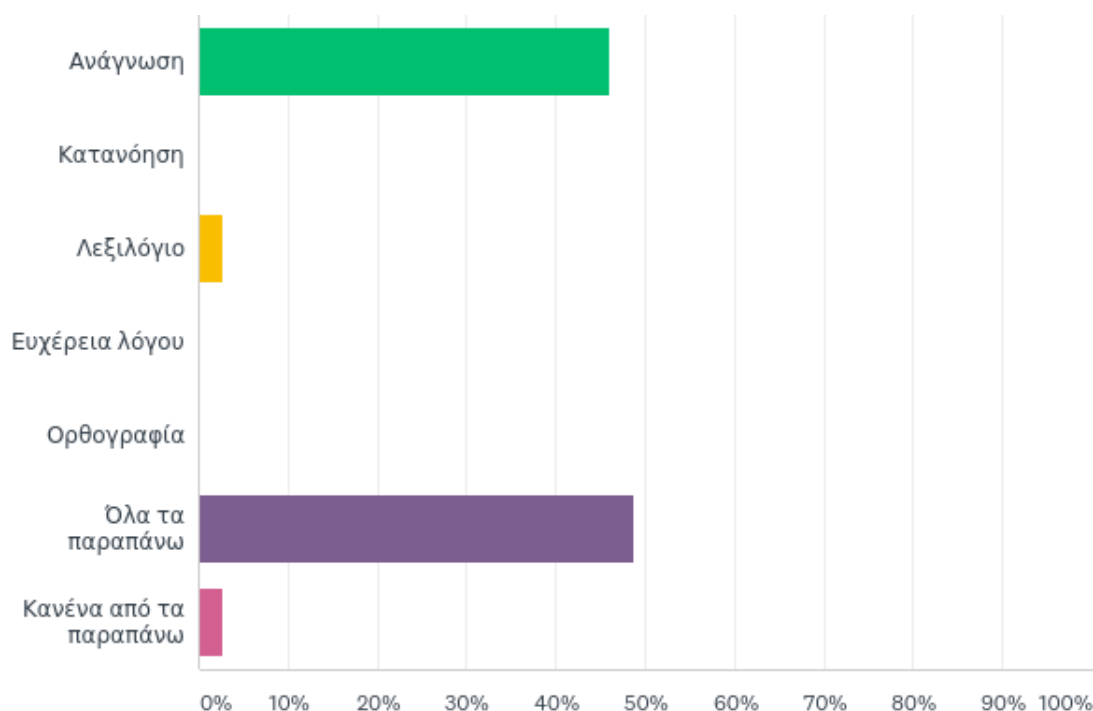
ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Συλλαβική	0.00%	0
Φωνημική	0.00%	0
Φωνολογική	0.00%	0
Συλλαβική και Φωνημική	78.38%	29
Συλλαβική και Φωνολογική	21.62%	8
Total Respondents: 37		

Αναφορικά με την ερώτηση "Ανάλογα με το είδος της φωνολογικής μονάδας που απαιτείται από το παιδί να χειριστεί, η φωνολογική ενημερότητα διακρίνεται σε " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 0,00% "συλλαβική", κατά 0,00% "φωνημική" , κατά 0,00% "φωνολογική" , κατά 78,38% απάντησαν " συλλαβική και φωνημική" και κατά 21,62% "συλλαβική και φωνολογική". Συνεπώς, μόνο ένα μικρό ποσοστό που αγγίζει το 21,62% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι ανάλογα με το είδος της φωνολογικής μονάδας που απαιτείται από το παιδί να χειριστεί , η φωνολογική ενημερότητα διακρίνεται σε συλλαβική και φωνημική.

Ερώτηση 16: Το μεταγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας σχετίζεται με:

Σχετικά με την ερώτηση "Το μεταγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας σχετίζεται με" οι συμμετέχοντες απάντησαν σε ποσοστό 8,11% ότι σχετίζεται με την ικανότητα του ατόμου να χειρίζεται τα φωνολογικά μέρη σε μία λέξη, σε ποσοστό 8,11% απάντησαν ότι σχετίζεται με την ικανότητα του ατόμου να επιδρά στα δομικά στοιχεία του προφορικού λόγου και να τα χειρίζεται, σε ποσοστό 83,78% απάντησαν " όλα τα παραπάνω" και σε ποσοστό 0,00% απάντησαν "κανένα από τα παραπάνω". Συμπερασματικά, μόνο το 16,22% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι το μεταγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας σχετίζεται τόσο με την ικανότητα του ατόμου να χειρίζεται τα φωνολογικά μέρη σε μία λέξη όσο και με την ικανότητα να επιδρά στα δομικά στοιχεία του προφορικού λόγου και να τα χειρίζεται.

Ερώτηση 17: Η φωνολογική ενημερότητα συμβάλλει στην καλή επίδοση σε:

Αναφορικά με την ερώτηση "Η φωνολογική ενημερότητα συμβάλλει στην καλή επίδοση σε" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 45,95% ότι συμβάλλει στην ανάγνωση, κατά 0,00% απάντησαν ότι συμβάλλει στην κατανόηση, κατά 2,70% απάντησαν ότι συμβάλλει στο λεξιλόγιο, κατά 0,00% απάντησαν ότι συμβάλλει στην ευχέρεια του λόγου, κατά 0,00% απάντησαν ότι συμβάλλει στην ορθογραφία. Τέλος, οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 48,65% " όλα τα παραπάνω" και κατά 2,70% απάντησαν "κανένα από τα παραπάνω". Σύμφωνα με την επιστημονική έρευνα *Preschool phonological and morphological awareness as longitudinal predictors of early reading and spelling development in greek* (Diamanti, V. , Mouzaki , A. ,Ralli,A. , Antoniou, F. ,Papaioannou, S. , Protorapas A. , 2017) η φωνολογική ενημερότητα συμβάλλει στην καλή επίδοση τόσο στην ανάγνωση, τη κατανόηση και το λεξιλόγιο όσο και στην ευχέρεια λόγου και την ορθογραφία. Το ποσοστό των συμμετεχόντων που δεν είχε γνώση σχετίζεται με το 51,35% το οποίο αποτελεί ένα σημαντικό ποσοστό.

Ερώτηση 18: Για να ανταπεξέλθουν τα παιδιά στις διαδικασίες γραφής και ανάγνωσης πρέπει να έχουν:

Σχετικά με την ερώτηση " Για να ανταπεξέλθουν τα παιδιά στις διαδικασίες γραφής και ανάγνωσης πρέπει να έχουν " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 13,51% ότι πρέπει να έχουν κατανοήσει ότι οι λέξεις αποτελούνται από φωνήματα, σε ποσοστό 5,41% απάντησε ότι πρέπει να έχουν κατανοήσει ότι για τον σχηματισμό λέξεων χρειάζεται ένας αριθμός φωνημάτων, σε ποσοστό 78,38% απάντησαν " τα α και β" και σε ποσοστό 2,70% απάντησαν " κανένα από τα παραπάνω". Συνεπώς, το μεγαλύτερο ποσοστό 97,3% των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν γνώριζε ότι για να ανταπεξέλθουν τα παιδιά στις διαδικασίες γραφής και ανάγνωσης πρέπει να έχουν συνειδητοποιήσει ότι η προφορική λέξη συντίθεται από συλλαβικά τμήματα και επιπλέον να μπορούν αναλύουν και να συνθέτουν τις συλλαβές των λέξεων.

Ερώτηση 19: Η συλλαβική επίγνωση σχετίζεται με την ικανότητα του παιδιού:

Αναφορικά με την ερώτηση "Η συλλαβική επίγνωση σχετίζεται με την ικανότητα του παιδιού" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν κατά 64,86% ότι σχετίζεται με την ικανότητα του παιδιού να αντιλαμβάνεται πως μια λέξη στο προφορικό λόγο αποτελείται από συλλαβικά τμήματα, κατά 32,43% απάντησαν ότι σχετίζεται με το να αντιλαμβάνεται πως μια λέξη στο προφορικό λόγο αποτελείται από φωνήματα και συλλαβικά τμήματα και κατά 2,70% απάντησαν " κανένα από τα παραπάνω" . Συμπερασματικά, το 35,13% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι η συλλαβική επίγνωση σχετίζεται με την ικανότητα του παιδιού να αντιλαμβάνεται ότι μία λέξη στον προφορικό λόγο αποτελείται από συλλαβικά τμήματα.

Ερώτηση 20: Το παιδί θα μπορεί να αντιληφθεί ότι η λέξη μπορεί να διασπαστεί σε επιμέρους τμήματα , δηλαδή συλλαβές και φωνήματα στην ηλικία των:

Αναφορικά με την ερώτηση "Το παιδί θα μπορεί να αντιληφθεί ότι η λέξη μπορεί να διασπαστεί σε επιμέρους τμήματα, δηλαδή συλλαβές και φωνήματα στην ηλικία των" το 10,81% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε "3-4 ετών" , το 32,43% απάντησε "4-5 ετών" και το 56,76% απάντησε "5-6 ετών" . Συνεπώς, το σημαντικό ποσοστό 67,76% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι το παιδί θα μπορεί να αντιληφθεί ότι η λέξη μπορεί να διασπαστεί σε επιμέρους τμήματα, δηλαδή σε συλλαβές και φωνήματα στην ηλικία των 4-5 ετών.

Ερώτηση 21: Τι απαιτεί η φωνολογική ενημερότητα;

Σχετικά με την ερώτηση "Τι απαιτεί η φωνολογική ενημερότητα;" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 10.81 % ότι η φωνολογική ενημερότητα απαιτεί να υπάρχει ακέραιο φωνολογικό σύστημα και φυσιολογική επεξεργασία των φωνολογικών ερεθισμάτων, σε ποσοστό 2.70 % ότι απαιτεί να υπάρχει καλή μνήμη εργασίας , σε ποσοστό 2,70% ότι απαιτείται να υπάρχει ταχεία επεξεργασία των ακουστικών ερεθισμάτων, και σε ποσοστό 83.78% δόθηκε η απάντηση "όλα τα παραπάνω". Συνεπώς, το 83,78% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα , γνώριζε ότι η φωνολογική ενημερότητα απαιτεί τόσο ακέραιο φωνολογικό σύστημα και φυσιολογική επεξεργασία των φωνολογικών ερεθισμάτων όσο καλή μνήμη εργασίας και ταχεία επεξεργασία των ακουστικών ερεθισμάτων.

Ερώτηση 22: Ποια είναι η πρώτη μεταφωνολογική δεξιότητα που κατακτάται από τα παιδιά;

Σχετικά με την ερώτηση "Ποια είναι η πρώτη μεταφωνολογική δεξιότητα που κατακτάται από τα παιδιά;" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 70.27% ότι είναι ο τεμαχισμός λέξης σε συλλαβές, σε ποσοστό 21.62% ότι είναι η αναγνώριση ομοιοκαταληξίας, σε ποσοστό 2.70% ότι είναι ο χειρισμός των φωνημάτων και σε ποσοστό 5.41% ότι είναι η κατάτμηση λέξεων σε φωνήματα. Η σωστή απάντηση στην ερώτηση είναι η αναγνώριση της ομοιοκαταληξίας καθώς είναι μία δεξιότητα που κατακτάται από την ηλικία των 4-5 ετών. Συνεπώς, το 78,38% των λογοθεραπευτών πιθανότατα δεν γνώριζε ότι η πρώτη μεταφωνολογική δεξιότητα που κατακτάται από τα παιδιά είναι η αναγνώριση της ομοιοκαταληξίας με αποτέλεσμα να επιλέξουν σε ένα μεγάλο ποσοστό 70.27% τον τεμαχισμό της λέξης σε συλλαβές ο οποίος εμφανίζεται σε παιδιά από 5-6 ετών.

Ερώτηση 23: Η βελτίωση της φωνολογικής ενημερότητας βοηθά τα παιδιά με _____ να φοιτήσουν μέσα σε κανονικές τάξεις.

Σχετικά με την ερώτηση "Η βελτίωση της φωνολογικής ενημερότητας βοηθά τα παιδιά με _____ να φοιτήσουν μέσα σε κανονικές τάξεις." οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 13.51% ότι βοηθά τα παιδιά με διαταραχές λόγου, σε ποσοστό 8.11% ότι βοηθά παιδιά με διαταραχές ομιλίας, σε ποσοστό 78.38% ότι βοηθά παιδιά με δυσλεξία ενώ κανένας συμμετέχων δεν επέλεξε ότι βοηθά παιδιά με πραγματολογικές διαταραχές. Συνεπώς, το 78,38% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η βελτίωση της φωνολογικής ενημερότητας βοηθά τα παιδιά με δυσλεξία να φοιτήσουν μέσα σε κανονικές τάξεις. Είναι ευρέως γνωστό ότι ο κύριος μηχανισμός που δυσλειτουργεί στην δυσλεξία σχετίζεται κυρίως με την φωνολογική ενημερότητα.

Ερώτηση 24: Μια από τις δυσκολίες φωνολογικής ενημερότητας στο νηπιαγωγείο και στην Α' τάξη είναι:

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
διαχωρισμός πρότασης σε λέξεις	45.95%	17
αναγνώριση ομοιοκαταληξίας	24.32%	9
διάκριση διαφορετικής λέξης	10.81%	4
κανένα από τα παραπάνω	24.32%	9
Total Respondents: 37		

Σχετικά με την ερώτηση "Μια από τις δυσκολίες φωνολογικής ενημερότητας στο νηπιαγωγείο και στην Α' τάξη είναι : " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 45.95 % ότι μία από τις δυσκολίες φωνολογικής ενημερότητας στο νηπιαγωγείο και την Α' τάξη είναι ο διαχωρισμός πρότασης σε λέξεις, σε ποσοστό 24.32% ότι είναι η αναγνώριση ομοιοκαταληξίας, σε ποσοστό 10.81% ότι είναι η διάκριση διαφορετικής λέξης και σε ποσοστό 24.32% επέλεξαν την απάντηση " κανένα από τα παραπάνω ". Το 54,05% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα δεν γνώριζε ότι μία από τις δυσκολίες φωνολογικής ενημερότητας από το νηπιαγωγείο στην Α' τάξη είναι ο διαχωρισμός της πρότασης σε λέξεις .

Ερώτηση 25: Στην θεραπεία φωνολογικής ενημερότητας χρησιμοποιούνται ασκήσεις όπως :

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
κατάτμηση λέξεων	13.51%	5
συσχέτιση φωνημάτων με γράμματα	8.11%	3
αναγνώριση ομοιοκαταληξίας	2.70%	1
κατάτμηση λέξεων και αναγνώριση ομοιοκαταληξίας	75.68%	28
Total Respondents: 37		

Σχετικά με την ερώτηση "Στην θεραπεία φωνολογικής ενημερότητας χρησιμοποιούνται ασκήσεις όπως : " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 13.51% ότι χρησιμοποιούνται ασκήσεις όπως η κατάτμηση λέξεων, σε ποσοστό 8.11% ότι χρησιμοποιούνται ασκήσεις όπως η συσχέτιση φωνημάτων με γράμματα, σε ποσοστό 2.70% ότι χρησιμοποιούνται ασκήσεις όπως η αναγνώριση ομοιοκαταληξίας και σε ποσοστό 75.68% ότι χρησιμοποιούνται ασκήσεις όπως η κατάτμηση λέξεων και η αναγνώριση της ομοιοκαταληξίας. Συνεπώς, το 75,68% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα γνώριζε ότι στην θεραπευτική παρέμβαση της φωνολογικής ενημερότητας συμπεριλαμβάνονται τόσο ασκήσεις αναγνώρισης ομοιοκαταληξίας όσο και ασκήσεις κατάτμησης λέξεων.

Ερώτηση 26: Στην διδασκαλία της φωνολογικής ενημερότητας οι ασκήσεις πρέπει να είναι:

Σχετικά με την ερώτηση "Στην διδασκαλία της φωνολογικής ενημερότητας οι ασκήσεις πρέπει να είναι : " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 13.51% ότι οι ασκήσεις πρέπει να είναι όμοιες με τις δραστηριότητες

αξιολόγησης, σε ποσοστό 5.41% ότι πρέπει να είναι διαφορετικές με τις δραστηριότητες αξιολόγησης, σε ποσοστό 65.57% ότι πρέπει να είναι μια επέκταση μιας θεματικής ενότητας ,η οποία προηγουμένως παρουσιάστηκε στα παιδιά και σε ποσοστό 13.51% επέλεξαν την απάντηση “ κανένα από τα παραπάνω “. Συνεπώς , το 65,57% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα, γνώριζε ότι οι ασκήσεις πρέπει να είναι μια επέκταση μιας θεματικής ενότητας ,η οποία προηγουμένως παρουσιάστηκε στα παιδιά. Για παράδειγμα, εάν προηγουμένως διδάχτηκαν τα μέρη του σώματος, στην συνέχεια θα ακολουθήσουν ασκήσεις φωνολογικής ενημερότητας που θα σχετίζονται με τα μέρη του σώματος.

Ερώτηση 27: Μια γενική αρχή στην επιτυχημένη εφαρμογή δραστηριοτήτων είναι:

Σχετικά με την ερώτηση “Μια γενική αρχή στην επιτυχημένη εφαρμογή δραστηριοτήτων είναι: “ οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 81.08% ότι πρέπει να δίνονται λίγα παραδείγματα αλλά στοχευμένα ώστε να καταλάβει το παιδί τι ακριβώς του ζητάμε να κάνει, σε ποσοστό 2.70% ότι ακόμα και εάν ένα παιδί σημειώνει συνεχόμενες αποτυχίες σε μια άσκηση επιμένουμε μέχρι να το πετύχει σωστά και σε ποσοστό 16.22% ότι προφέρουμε τα φωνήματα όπως ακούγονται οι ήχοι μέσα στις λέξεις. Η πιο σωστή απάντηση σε αυτήν την ερώτηση είναι ότι πρέπει πάντοτε να προφέρουμε τα φωνήματα όπως ακούγονται οι ήχοι μέσα στις λέξεις και όχι με τις ονομασίες των γραμμάτων η προσθέτοντας άλλα φωνήεντα. Το ποσοστό αυτής της απάντησης είναι πολύ μικρό κάτι που δείχνει ότι οι συμμετέχοντες είτε δεν τον γνωρίζουν είτε δεν το θεωρούν τόσο σημαντικό. Αντίθετα, το μεγάλο ποσοστό της πρώτης απάντησης αποδεικνύει ότι οι περισσότεροι λογοθεραπευτές έχουν ως γενική αρχή να δίνουν λίγα και στοχευμένα παραδείγματα. Η απάντηση αυτή δεν ήταν λάθος, διότι τα

παραδείγματα που θα παρουσιαστούν στο παιδί προτού ξεκινήσει την άσκηση είναι σκόπιμο να είναι μελετημένα και στοχευμένα ώστε να κατανοήσει αμέσως αυτό που του ζητείται να κάνει.

Ερώτηση 28: Σύμφωνα με την ιεραρχία των δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας :

ANSWER CHOICES	RESPONSES
πρώτα είναι ο χειρισμός των λέξεων με δομή «σύμφωνο-φωνήεν-σύμφωνο-φωνήεν»	91.89% 34
πρώτα είναι οι δομές με συμπλέγματα	2.70% 1
άλλη δραστηριότητα	5.41% 2
Total Respondents: 37	

Σχετικά με την ερώτηση "Σύμφωνα με την ιεραρχία των δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας: " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 91.89% ότι πρώτα είναι ο χειρισμός των λέξεων με δομή «σύμφωνο-φωνήεν-σύμφωνο-φωνήεν», σε ποσοστό 2.70% ότι πρώτα είναι οι δομές με συμπλέγματα και σε ποσοστό 5.41% δόθηκε η απάντηση "άλλη δραστηριότητα". Συνεπώς, το 91,89% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα γνώριζε ότι στην ιεραρχία των δεξιοτήτων της φωνολογικής ενημερότητας πρώτα είναι ο χειρισμός των λέξεων με δομή «σύμφωνο-φωνήεν-σύμφωνο-φωνήεν» καθώς είναι πιο εύκολος συνδυασμός . Έπειτα ακολουθούν οι δομές με συμπλέγματα .

Ερώτηση 29: Η ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας δεν είναι ίδια για όλα τα παιδιά. Παράγοντες είναι:

Σχετικά με την ερώτηση " Η ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας δεν είναι ίδια για όλα τα παιδιά. Παράγοντες είναι : " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 37.84 % ότι παράγοντας είναι το οικογενειακό

περιβάλλον και τα γλωσσικά κίνητρο, σε ποσοστό 43.24% ότι παράγοντα αποτελεί το γεγονός ότι όταν μιλάμε δεν χωρίζουμε την γλώσσα στα ηχητικά σύνολα που την αποτελούν, σε ποσοστό 18.92% επέλεξαν την απάντηση “ κανένα από τα παραπάνω ”, ωστόσο κανένας συμμετέχων δεν επέλεξε την απάντηση “ επάγγελμα και μορφωτικό επίπεδο γονέων ”. Στην ερώτηση αυτή ήταν σωστές και οι τρεις πρώτες απαντήσεις , οι οποίες μπορούσαν να επιλεγθούν αφού ήταν εφικτό ο συμμετέχων να επιλέξει παραπάνω από δύο επιλογές . Ωστόσο , τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες δεν γνώριζαν ότι παίζουν ρόλο ποικίλοι παράγοντες και περιορίστηκαν στην επιλογή μιας σωστής απάντησης ενώ κάποιοι άλλοι επέλεξαν πως δεν ισχύει κανένας από αυτούς τους παράγοντες . Η ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας είναι ξεχωριστή για κάθε παιδί λόγω των αναφερομένων παραγόντων αλλά και άλλων όπως το ότι όταν μιλάμε προσέχουμε το νόημα των λέξεων και όχι την δομή τους. Αρκετά παιδιά, τα οποία έρχονται αντιμέτωπα με πολλούς από τους παραπάνω παράγοντες δεν μπορούν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες στις δεξιότητες της φωνολογικής ενημερότητας κατά την είσοδο τους στο σχολείο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εμφανίσουν στη συνέχεια μαθησιακές δυσκολίες.

Ερώτηση 30: Είναι αποδεδειγμένο ότι:

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
η φωνολογική επίγνωση μπορεί να αναπτυχθεί πριν από την ανάγνωση και ανεξάρτητα από την ανάγνωση	2.70%	1
η χαμηλή ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την εκδήλωση Μαθησιακών Δυσκολιών	32.43%	12
α και β	64.86%	24
κανένα από τα παραπάνω	0.00%	0
Total Respondents: 37		

Σχετικά με την ερώτηση "Είναι αποδεδειγμένο ότι:" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 2.70% ότι η φωνολογική επίγνωση μπορεί να αναπτυχτεί πριν από την ανάγνωση και ανεξάρτητα από την ανάγνωση ,σε ποσοστό 32.43% απάντησαν ότι η χαμηλή ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την εκδήλωση Μαθησιακών Δυσκολιών, σε ποσοστό 64.86% απάντησαν " τα α και β" ,ενώ κανένας συμμετέχων δεν επέλεξε την απάντηση " κανένα από τα παραπάνω ".Συνεπώς, το 64,86% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα γνώριζε ότι με βάση ερευνητικές αποδείξεις η φωνολογική επίγνωση μπορεί να αναπτυχτεί πριν από την ανάγνωση και ανεξάρτητα από την ανάγνωση αλλά και ότι η χαμηλή ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την εκδήλωση Μαθησιακών Δυσκολιών. Επέλεξαν λοιπόν ορθά την απάντηση " α και β ". Το ποσοστό βέβαια της δεύτερης απάντησης ,το οποίο ανέρχεται στο 32.43% σε σχέση με το ποσοστό της πρώτης απάντησης ,το οποίο ανέρχεται στο 2.70% φανερώνει ότι ένα μέρος των συμμετεχόντων δεν γνώριζε ότι η φωνολογική ενημερότητα μπορεί να αναπτυχθεί πριν αλλά και ανεξάρτητα από την ανάγνωση.

Ερώτηση 31: Η δραστηριότητα "σύνθεση συλλαβών είναι:

Σχετικά με την ερώτηση "Η δραστηριότητα 'σύνθεση συλλαβών' είναι:" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 2.70% ότι είναι δραστηριότητα αξιολόγησης φωνολογικής ενημερότητας, σε ποσοστό 8.11% ότι είναι δραστηριότητα θεραπείας φωνολογικής ενημερότητας, και σε ποσοστό 89.19% ότι είναι σωστή η απάντηση "α και β ". Συνεπώς, το 89,19% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα γνώριζε ότι η σύνθεση συλλαβών χρησιμοποιείται τόσο ως δραστηριότητα αξιολόγησης της

φωνολογικής ενημερότητας όσο και ως δραστηριότητα θεραπείας-εξάσκησης της φωνολογικής ενημερότητας.

Ερώτηση 32: Η φωνολογική ενημερότητα πρέπει να είναι αναπτυγμένη για να περάσει ένα παιδί ομαλά:

Σχετικά με την ερώτηση " Η φωνολογική ενημερότητα πρέπει να είναι αναπτυγμένη για να περάσει ένα παιδί ομαλά.. " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 78.38% " από τον προφορικό στον γραπτό λόγο ", σε ποσοστό 5.41% " από τον γραπτό στον προφορικό λόγο ", και σε ποσοστό 16.22% " και στον γραπτό και στον προφορικό λόγο ". Συνεπώς, το 78,38% των λογοθεραπευτών που συμμετείχαν στην έρευνα γνώριζε ότι η μετάβαση από τον προφορικό στον γραπτό λόγο γίνεται ομαλά όταν η φωνολογική ενημερότητα είναι αναπτυγμένη. Το παιδί με καλλιεργημένη την φωνολογική ενημερότητα επωφελείται στο έπακρον από την διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης.

Ερώτηση 33: Η επίδοση των παιδιών στην αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας εξαρτάται από:

Σχετικά με την ερώτηση " Η επίδοση των παιδιών στην αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας εξαρτάται από: " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 40.54% από το είδος του τεστ, σε ποσοστό 43.24% από τον τρόπο χορήγησης του τεστ, σε ποσοστό 40.54% από τα υλικά του τεστ, σε ποσοστό 54.05% από την ηλικία παιδιού και σε ποσοστό 45.95% η απάντηση " α, β, γ " δηλαδή από το είδος του τεστ, τον τρόπο χορήγησης του αλλά και από τα υλικά του τεστ. Στην ερώτηση αυτή είναι σωστές όλες οι απαντήσεις καθώς η επίδοση των παιδιών είναι σε άμεση εξάρτηση με όλους

τους παραπάνω παράγοντες. Όταν λοιπόν αξιολογείται η φωνολογική ενημερότητα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία του παιδιού αλλά και να δίνεται μεγάλη προσοχή στην επιλογή του τεστ, στην σύνταξη του όπως και στον τρόπο χορήγησης του. Με βάση αυτό, θα έπρεπε να είναι το ίδιο ποσοστό στις τέσσερις απαντήσεις εκτός της απάντησης " α, β, γ". Αντιθέτως, οι συμμετέχοντες στην έρευνα δεν επέλεξαν και τις τέσσερις απαντήσεις αλλά μια απάντηση και λίγοι περισσότεροι επικεντρώθηκαν στην ηλικία του παιδιού. Συνεπώς, αυτό δείχνει ότι δεν γνώριζαν όλοι οι παραπάνω παράγοντες συμβάλλουν στην επίδοση του παιδιού και πως η επιτυχία ή η αποτυχία του είναι αποτέλεσμα πολλών παραμέτρων ταυτόχρονα.

Ερώτηση 34: Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον βαθμό δυσκολίας μιας δραστηριότητας είναι :

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
μέγεθος φωνολογικής μονάδας	37.84%	14
θέση της μονάδας στην λέξη	45.95%	17
μήκος λέξης	40.54%	15
αν το παιδί γνωρίζει την λέξη	51.35%	19
α,β,γ	48.65%	18
Total Respondents: 37		

Σχετικά με την ερώτηση "Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον βαθμό δυσκολίας μιας δραστηριότητας είναι:" οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 37.84% ότι ο βαθμός δυσκολίας μιας δραστηριότητας επηρεάζεται από το μέγεθος φωνολογικής μονάδας, σε ποσοστό 45.95% ότι επηρεάζεται από θέση της μονάδας στην λέξη, σε ποσοστό 40.54% ότι επηρεάζεται από το μήκος λέξης, σε ποσοστό 51.35% ότι επηρεάζεται από το αν το παιδί γνωρίζει την λέξη και σε ποσοστό 46.65% δόθηκε η απάντηση " α, β, γ". Σε αυτή την ερώτηση η σωστή απάντηση είναι το " α, β, γ". Οι τρεις πρώτες επιλογές είναι

σωστές γι' αυτό και η πιο ορθή απάντηση είναι η επιλογή του " α, β, γ " διότι όλα αυτά είναι παράγοντες που επηρεάζουν τον βαθμό δυσκολίας μιας δραστηριότητας. Το γεγονός ότι όλες οι απαντήσεις έχουν υψηλά ποσοστά οφείλεται στο ότι σε αυτήν την ερώτηση οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν παραπάνω από μία απάντηση. Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι λίγο μεγαλύτερο ποσοστό από την σωστή απάντηση έχει το " αν το παιδί γνωρίζει την λέξη " κάτι το οποίο σε έρευνες που έχουν γίνει δεν έχει σημειωθεί ως παράγοντας δυσκολίας ενός παιδιού. Επομένως, πολλοί συμμετέχοντες επέλεξαν μια λάθος απάντηση και αυτό αποδεικνύει πως δεν το γνώριζαν. Βέβαια, το ποσοστό της επιλογής του "α, β, γ " είναι κοντά με τα ποσοστά που κατέλαβαν η κάθε μια ξεχωριστά από τις τρεις πρώτες επιλογές. Αυτό φανερώνει ότι δεν είναι ξεκάθαρα γνωστό σε όλους τους λογοθεραπευτές ότι επηρεάζουν και οι τρεις παράγοντες και όχι ένας από αυτούς.

Ερώτηση 35: Η επιτυχία της θεραπείας της φωνολογικής ενημερότητας εξαρτάται και από:

Σχετικά με την ερώτηση " *Η επιτυχία της θεραπείας φωνολογικής ενημερότητας εξαρτάται και από :* " οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 2.70% ότι εξαρτάται από το φύλο παιδιού, σε ποσοστό 67.57 % ότι εξαρτάται από το είδος δραστηριοτήτων και σε ποσοστό 37.84% ότι εξαρτάται από την συνεργασία δασκάλας/δασκάλου ή/και λογοθεραπεύτριας / λογοθεραπευτή με γονείς. Το γεγονός ότι υπάρχουν υψηλά ποσοστά στις απαντήσεις, οφείλεται στο ότι σε αυτήν την ερώτηση δινόταν η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να επιλέξουν παραπάνω από μία ερώτηση. Η σωστή απάντηση σε αυτή την ερώτηση είναι η συνεργασία δασκάλου ή/και λογοθεραπευτή, η οποία όμως δεν κατέλαβε το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων των συμμετεχόντων(37,84%). Αντιθέτως, η απάντηση " το είδος των

δραστηριοτήτων " έλαβε τις περισσότερες απαντήσεις και αυτό δείχνει ότι κάποιοι λογοθεραπευτές δεν λαμβάνουν ως έναν σημαντικό παράγοντα στην επιτυχία της θεραπείας την συνεργασία ειδικού με τους γονείς .Η εξάσκηση όμως του παιδιού σε δραστηριότητες που έχουν δοθεί από τον ειδικό και γίνονται στο σπίτι με την βοήθεια του γονέα έχει πολύ θετικά αποτελέσματα. Συνεπώς, οι δραστηριότητες ναι μεν παίζουν ρόλο στην θεραπεία της φωνολογικής ενημερότητας αλλά η θεραπεία γίνεται ακόμα πιο αποτελεσματική όταν μπορεί ο ειδικός να τις διδάσκει και να καθοδηγεί τους γονείς ώστε να τις εξασκούν με τα παιδιά τους και στο σπίτι.

Κεφάλαιο 7

Συμπεράσματα- Συζήτηση

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε διαδικτυακά μέσω της ερευνητικής πλατφόρμας survey monkey σε επαγγελματίες λογοθεραπευτές. Το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε με σκοπό να αξιολογηθούν οι γνώσεις των λογοθεραπευτών αναφορικά με τη φωνολογική ενημερότητα και τα επίπεδα της.

Τα αποτελέσματα της έρευνας απέδειξαν ότι οι επαγγελματίες λογοθεραπευτές έχουν γνώση για τη φωνολογική ενημερότητα και τα επίπεδα της αλλά και για τις μεθόδους αξιολόγησης και θεραπείας-εξάσκησής τους. Ειδικότερα, από τις είκοσι- έξι (26) ερωτήσεις που σχετίζονταν με θεωρητικές γνώσεις και ορολογία απάντησαν σωστά στις δεκαπέντε ερωτήσεις (15) και λανθασμένα στις έντεκα (11).

Πιο συγκεκριμένα, οι λογοθεραπευτές που συμμετείχαν στην έρευνα είχαν γνώση για τα παρακάτω:

1. Το 56,10% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας αξιολογείται με ασκήσεις όπως επισήμανση και δημιουργία ομοιοκαταληξίας, ακουστική διάκριση λέξεων, διάκριση λέξης που διαφέρει φωνολογικά από τις άλλες δύο και διάκριση αρχικού φωνήματος.
2. Το 95,12% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι το μεταγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας αξιολογείται με δραστηριότητες όπως συλλαβική και φωνημική κατάτμηση λέξης, συλλαβική και φωνημική απαλοιφή λέξης, συλλαβική και φωνημική σύνθεση και συλλαβική και φωνημική αντιστροφή.

3. Το 66,67% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι το μεταγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας κατακτάται στο δημοτικό.
4. Το 67,57% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας σχετίζεται τόσο με την ανάλυση της δομής των λέξεων και την αναγνώριση των φωνολογικών μερών σε μία λέξη, όσο και με την κατανόηση ότι οι λέξεις αποτελούνται από διακριτά μέρη.
5. Το 78,38% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η φωνολογική ενημερότητα διακρίνεται σε συλλαβική και φωνημική αναλόγως με το είδος της φωνολογικής μονάδας που απαιτείται από το παιδί να χειριστεί.
6. Το 83,78% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι το μεταγλωσσικό επίπεδο αναπαράστασης της φωνολογικής ενημερότητας σχετίζεται τόσο με την ικανότητα του ατόμου να χειρίζεται τα φωνολογικά μέρη σε μία λέξη, όσο και με την ικανότητα να επιδρά στα δομικά στοιχεία του προφορικού λόγου και να τα χειρίζεται.
7. Το 64,86% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η συλλαβική επίγνωση σχετίζεται με την ικανότητα του ατόμου να αντιλαμβάνεται ότι μία λέξη στον προφορικό λόγο αποτελείται από συλλαβικά τμήματα.
8. Το 83,78% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η φωνολογική ενημερότητα απαιτεί τόσο ακέραιο φωνολογικό σύστημα και φυσιολογική επεξεργασία των φωνολογικών ερεθισμάτων όσο και καλή μνήμη εργασίας και ταχεία επεξεργασία των ακουστικών ερεθισμάτων.
9. Το 78,38% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η βελτίωση της φωνολογικής ενημερότητας βοηθά τα παιδιά με δυσλεξία να φοιτήσουν μέσα σε κανονικές τάξεις.
10. Το 67,57% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι στη διδασκαλία της φωνολογικής ενημερότητας οι ασκήσεις πρέπει να είναι μία επέκταση μίας θεματικής ενότητας, η οποία παρουσιάστηκε προηγουμένως στα παιδιά.

11. Το 75,68% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι στη θεραπεία της φωνολογικής ενημερότητας χρησιμοποιούνται ασκήσεις όπως κατάτμηση λέξεων και αναγνώριση ομοιοκαταληξίας.
12. Το 91,89% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι στην ιεραρχία των δεξιοτήτων της φωνολογικής ενημερότητας πρώτα είναι ο χειρισμός των λέξεων με δομή " σύμφωνο-φωνήεν-σύμφωνο-φωνήεν"
13. Το 64,86% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η φωνολογική ενημερότητα μπορεί να αναπτυχθεί πριν από την ανάγνωση και ανεξάρτητα από την ανάγνωση και ότι η χαμηλή ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την εκδήλωση μαθησιακών δυσκολιών.
14. Το 89,19% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η δραστηριότητα "σύνθεση συλλαβών" αποτελεί τόσο δραστηριότητα αξιολόγησης όσο και δραστηριότητα θεραπείας-εξάσκησης της φωνολογικής ενημερότητας.
15. Το 78,38% των λογοθεραπευτών γνώριζε ότι η μετάβαση από τον προφορικό λόγο στον γραπτό λόγο γίνεται ομαλά όταν η φωνολογική ενημερότητα είναι ανεπτυγμένη.

Αντιθέτως , οι λογοθεραπευτές που συμμετείχαν στην έρευνα παρουσίασαν ελλιπή γνώση σε σχέση με τα παρακάτω:

1. Το 80,49% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι το επιγλωσσικό επίπεδο της φωνολογικής ενημερότητας κατακτάται τόσο στο νηπιαγωγείο όσο και στο δημοτικό
2. Το 63,41% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι η αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας χορηγείται τόσο όταν υπάρχουν αναγνωστικές δυσκολίες , αρθρωτική ή φωνολογική διαταραχή όσο και όταν υπάρχει καθυστέρηση στην ανάπτυξη του λόγου.
3. Το 97,3% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι για να ανταπεξέλθουν τα παιδιά στις διαδικασίες της ανάγνωσης και της γραφής πρέπει να έχουν

συνειδητοποιήσει ότι η προφορική λέξη συντίθεται από συλλαβικά τμήματα και να μπορούν να αναλύουν και να συνθέτουν τις συλλαβές των λέξεων.

4. Το 67,76% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι ένα παιδί μπορεί να αντιληφθεί ότι η λέξη μπορεί να διασπαστεί σε επιμέρους τμήματα , δηλαδή σε συλλαβές και φωνήματα, στην ηλικία των 4-5 ετών .

5. Το 78,38% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι η πρώτη μεταφωνολογική δεξιότητα που κατακτάται από τα παιδιά είναι η αναγνώριση της ομοιοκαταληξίας.

6. Το 54,95% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι μία από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά από το νηπιαγωγείο στην Α' τάξη είναι ο διαχωρισμός της πρότασης σε λέξεις.

7. Το 83,78% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι μία γενική αρχή στη επιτυχημένη εφαρμογή των δραστηριοτήτων είναι να προφέρουμε τα φωνήματα όπως ακούγονται οι ήχοι μέσα στις λέξεις.

8. Πολλοί λογοθεραπευτές δεν γνώριζαν ότι στην ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας παίζουν ρόλοι ποικίλοι παράγοντες όπως το επάγγελμα και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, το οικογενειακό περιβάλλον και τα γλωσσικά κίνητρα, αλλά και το γεγονός πως όταν μιλάμε δεν χωρίζουμε τη γλώσσα στα ηχητικά σύνολα που την αποτελούν.

9. Πολλοί λογοθεραπευτές δεν γνώριζαν ότι η επίδοση των παιδιών στην αξιολόγηση της φωνολογικής ενημερότητας εξαρτάται τόσο από το είδος του τεστ, τον τρόπο χορήγησης του τεστ όσο και από τα υλικά και την ηλικία του παιδιού.

10. Το 51,35% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι στους παράγοντες που επηρεάζουν στον βαθμό δυσκολίας μίας δραστηριότητας παίζει σημαντικό ρόλο τόσο το μέγεθος της φωνολογικής μονάδας και η θέση της μονάδας στη λέξη όσο και το μήκος της λέξης.

11. Το 62,16% των λογοθεραπευτών δεν γνώριζε ότι η επιτυχία της θεραπείας στη φωνολογική ενημερότητα εξαρτάται και από τη συνεργασία δασκάλου ή/και λογοθεραπευτή με τους γονείς.

Στην έρευνα που διεξάχθηκε υπήρξαν παράγοντες που επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό την πορεία των αποτελεσμάτων. Σε αυτούς τους παράγοντες περιλαμβάνεται το γεγονός ότι αρκετοί συμμετέχοντες δεν απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, το γεγονός ότι ένα ποσοστό των συμμετεχόντων δεν γνώριζε την ορολογία και το ότι αρκετοί λογοθεραπευτές χορηγούν αξιολόγηση για τη φωνολογική ενημερότητα χωρίς να τη διαχωρίζουν ως προς τα επίπεδα της (επιγλωσσικό και μεταγλωσσικό)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πόρποδας, Κ. (2002). Ανάγνωση. Πάτρα: Ιδιωτικές εκδόσεις

Στασινός, Δ. (2009). Ψυχολογία του λόγου και της γλώσσας- Ανάπτυξη και παθολογία, δυσλεξία και λογοθεραπεία. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Trevor, H. (2001). Η ψυχολογία της γλώσσας- Από τη πράξη στη θεωρία. Επιμέλεια Ελληνικής Έκδοσης: Πήτα Ρία. Εκδόσεις : UNIVERSITY STUDIO PRESS

Ευδόπουλος, Γ. (2005). Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας. Αθήνα :Εκδόσεις Πατάκη

Κατή , Δ. (2009) Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί . Εκδόσεις: Οδυσσέας

Nespor, M. (1999). Φωνολογία. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Παντελιάδου ,Σ. (2011). Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη. Εκδόσεις : Πεδίο

Πήτα , Ρ. (1998). Η Ψυχολογία της γλώσσας. Μία εισαγωγική προσέγγιση. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Bloom, L. and Lahey, M. (1978) Language development and language disorders. Νέα Υόρκη: Wiley

Μουζάκη, Α. , Πρωτόπαπας Αθ., Τσαντούλα, Δ. (2008) Προσχολικοί Δείκτες πρόγνωσης αναγνωστικών δεξιοτήτων στην Α' Δημοτικού.

Διαδικτυακή πηγή <https://www.asha.org/Practice-Portal/Clinical-Topics/Spoken-Language-Disorders/Language-In--Brief/> : Language in brief

Li-Chih-Wang. (2017). Effects of Phonological training on the Reading and Reading-related abilities of Hong Kong Children with dyslexia.

πηγή: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pms/articles/PMC5671595/>

Stackhouse J. ,Wells, B. , Pascoe M. , Rees R. (2002). From phonological therapy to phonological awareness.

πηγή: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11938489>

Hose A., Wysckon A., Moraske S., Eggelin M., Quandte S., Kohn J., Poltz N., Von Aster M., Esser G. (2016). Prevention of Dyslexia- Short-term and intermediate effects of promoting phonological awareness and letter-sound correspondence with at risk preschool children.

πηγή: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27356674>

Diamanti V., Mouzaki A., Ralli A., Antoniou F., Papaioannou S., Protopapas A. (2017). Preschool Phonological and Morphological Awareness As Longitudinal Predictors of Early Reading and Spelling Development in Greek

πηγή: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5712>

Κωτσοπούλου, Α . Φωνολογική Ανάπτυξη και Διαταραχές, Πάτρα 2007
πηγή : www.e-class.teiwest.gr

